

**ДОНИШГОҲИ АГРАРИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ
ШИРИНШОҲ ШОҲТЕМУР**

Бо ҳуқуқи дастнавис

ТДУ: 32:329.7 (575.3)

ТКБ: 66.01+66.6 (2 тоҷик)

А -14

АБДУЕВ ХУРШЕД НАРЗАЛИЕВИЧ

**ХУСУСИЯТҲОИ ФАЪОЛНОКИИ СИЁСИИ ҶАВОНОН ДАР
ШАРОИТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т И
диссертатсия барои дарёфти дараҷаи
илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи
ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, раёандҳо ва
технологияҳои сиёсӣ

ДУШАНБЕ – 2025

Диссертатсия дар кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шохтемур омода гардидааст

- Рохбари илмӣ:** **Фаттохзода Саидмурод Самад** - доктори илмҳои фалсафа, вакили МНМО Ҷумҳурии Тоҷикистон
- Мушовири илмӣ:** **Усмонзода Хайридин Усмон** – доктори илмҳои фалсафа, профессор, узви вобастаи АМИТ, директори Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
- Муқарризони Расмӣ:** **Миралиён Қиёмиддин Абдусалимзода** – доктори илмҳои сиёсӣ, мудирӣ шуъбаи ташкилӣ ва кор бо кадрҳои КИМ ҲХДТ
Абдурахмонзода Рачамад Ашур - номзади илмҳои сиёсӣ, муовини сардори Донишқадаи ҳарбии Вазорати муҳофизати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба корҳои илмӣ - сардори шуъбаи илмӣ - ҳарбӣ
- Муассисаи пешбар:** Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода таъин карда шавад.

Ҳимояи диссертатсия «25» апрели соли 2025 соати «13:00» дар ҷаласаи шурои диссертатсионӣ 6D.KOA-079 назди Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33) баргузор мегардад.

Бо диссертатсия дар китобхонаи илмӣ ба номи Индира Гандии Академияи миллии илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон (734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33) ва сомонӣ расмӣ Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ (www.ifppanrt) шинос шудан мумкин аст.

Автореферат «_____» _____ соли 2025 фириастода шуд.

Котиби илмӣ
Шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои сиёсӣ

Н.Н. Сангинов

МУҚАДДИМА

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Дар шароити мураккаб ва зиддиятноки муосир аксарияти мамлакатҳо ба масоили фаъолнокии сиёсии ҷавонон таваҷҷуҳи ҷиддӣ зоҳир менамоянд. Афзоиши чунин таваҷҷуҳ сабабҳои гуногун дорад ва он дар кишварҳои олам, вобаста ба шароит ва ҳадафҳои рушдашон, аз ҳамдигар қомилан фарқ мекунад. Дар баъзе аз кишварҳо, бо тақвияти фаҳми ҷавонон дар идомаёбии бозтавлиди ҷомеа, бештар ба масъалаҳои тарзу воситаҳои муносибати таъмини ҷойҳои онҳо дар системаи сиёсии ҷомеа бештар аҳамият медиҳанд. Вобаста ба чунин шакли таъминоти масъалаи таваҷҷуҳ ба фаъолнокии сиёсии ҷавонон, талош барои таъмини иштироки онҳо дар ҳаёти сиёсии ҷомеа ва раванди сиёсӣ мубрамият пайдо мекунад. Аз ҷониби дигар, афзоиши таваҷҷуҳ ба фаъолнокии сиёсии ҷавонон ба авҷгирии иштироки онҳо дар соҳаҳои охири дар ҷараёни намоишҳои эътирозӣ алайҳи системаҳои сиёсӣ, ҷалби онҳо ба созишҳои ташкилотҳои мамнуи таҳрибкор ва монанди инҳо алоқаманд аст. Айни замон нуқтаи умумии ин ду ҷанбаҳо ба якдигар наздиксозанда аз он бармеояд, ки ҷавонон майли бештар ба дигаргун кардани мақоми сиёсии худ, аз худ кардани нақшаҳои нав ба нав дар ин роҳ самту роҳҳои гуногун ба ҳадаф расиданро интихоб мекунад. Ҷавонон дар таркиби иҷтимоии аксари кишварҳо аз нигоҳи бартарияти ғолиби баланди иқтисодию меҳнатӣ доштан нисбат ба дигар қишрҳои ҷомеа аз ҳамдигар фарқ мекунад. Тибқи баъзе маълумотҳо, ҷавонон дар кишварҳои пешрафтаи саноатӣ ва рушдёбанда 20-35% қисми ташаббускор ва аз ҷумла 40 % аҳолии қобилияти фаъоли меҳнатидоштаро ташкил медиҳанд.

Бинобар ин, масъалаи ҷустуҷӯи роҳҳои ба фазои муносибатҳои сиёсӣ ворид кардани ин табақаи ҷомеа метавонад, ҳам ба рушди истеҳсолот ва ҳам таъмини суботи оромии ҳаёти сиёсӣ, мусоидат намояд. Аз ҷумла, онҳо дар заминаи эътибордиҳию дастгирии ғояҳои муайяни сиёсӣ, аз як тараф ва бетаваҷҷуҳию муқобилият ба арзишу афкори доираҳои дигари сиёсӣ иҷтимоӣ, аз тарафи дигар, пайваста барои мазмуну мундариҷаи нав пайдо кардани диду мавқеъгирии онҳо ва умуман, ташаккули динамикии системаи сиёсӣ шароит фароҳам меорад.

Яъне, ташаккул ва зухури фаъолнокии сиёсии ҷавонон дар шароити имрӯзаи Тоҷикистон низ бо падидаҳои хеле зиддиятнок алоқаманд буда, сифати онҳо ба мавҷудияту инкишофи системаи сиёсии ҷомеа таъсиргуздор мебошад. Бинобар ин, системаи сиёсии ҷомеа низ дар навбати худ кӯшиш менамояд, ки на танҳо барои муназзамии диду арзишҳои аз ҷониби ҷавонон пайгиришаванда, ҷаҳонбинии онҳо, балки дар сохти эҷодии ниҳодҳои фаъолнокии онҳоро татбиқи мусоидаткунанда ҷараёниҳои амалӣ андешад.

Чунин ниҳодҳо барои фароҳам овардани шароити мусоид барои дарёфти мақоми ҷавонон ва ҷойгоҳи шоистаи онҳо дар ҷомеа сайёу талош варзида, барои татбиқи ҳифзи манфиатҳояшон, нишон додани ташаббусҳои созандаи худ дар соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷомеа имконияти васеъ фароҳам меоранд. Ҳамзамон дар шароити имрӯза таъсири воситаҳои фишороварии нав ба зуҳури ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон, маҷрои пешрафти он меафзояд. Ин тамоюл дар баробари ҷиҳатҳои мусбат, инчунин, аз ҷанбаҳои манфӣ низ ҳолӣ нест. Бинобар ин, таҳқиқи масъалаҳои мазкур, дар маҷмӯъ, барои таъмини суботи сиёсии ҷомеа нақши муҳим дорад. Муҳимияти мавзӯи мазкурро бо пешниҳоди нуктаҳои зерин асоснок намудан мумкин аст:

Якум, дар шароити Тоҷикистон қисми зиёди аҳолии кишварро ҷавонон ташкил менамоянд, ки онҳо дар равандҳои сиёсии ҷомеа бо шаклҳои мухталиф ҷаҳолият менамоянд ва дар шаклгирии системаи сиёсӣ нақши асосӣ доранд;

Дуюм, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо таҳияи як қатор санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ барои ин қишри ҷаҳоли ҷомеа шароитҳои мусоидро фароҳам овардааст ва онҳо метавонанд дар равандҳои сиёсӣ бевосита иштирок намуда, иродаашонро мустақилона нишон диҳанд. Ҳамзамон Сарвари давлат низ ба ин қишри ҷомеа, яъне ҷавонон, таваҷҷуҳи бевосита зоҳир менамоянд ва онҳоро ояндаи давлат меҳисобанд;

Сеюм, равандҳои ҷаҳонишавӣ башиддат шакл гирифта истодаанд ва онҳо бештар ба ҷавонон таъсиргузор мебошанд. Яъне, рушд ва ояндаи ҷомеа аз дараҷаи шуур ва ҷаҳолнокии ҷавонон вобастагии калон дорад;

Чорум, технологияҳои иттилоотӣ батадриҷ рушд карда истодаанд ва ин ба тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа таъсири ҳудро мерасонад. Истифодабарандагони асосии технологияи муосир асосан ҷавонон мебошанд ва он бо таъсири худ боиси пайдоиши шаклҳои нави рафтор мегардад, ки ба ҳаёти сиёсӣ ва ҷаҳолияти ҷавонон низ таъсиргузор аст.

Масъалаҳои зикргардида муҳимияти ҷаҳолнокии сиёсии ҷавононро исбот менамоянд. Дар шароити амалинамоии ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон заминаҳои зарурӣ ҷой доранд, ки ин барои рушди онҳо мусоидат менамояд. Махсусан, Паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон яке аз заминаҳои асосӣ барои самтгирии ҷаҳолияти ҷавонон мебошанд. Пешвои миллат дар паёмҳои худ ҳамасола ба масоили марбут ба ҷавонон таваҷҷуҳ зоҳир намуда, рушди минбаъдаи кишварро аз онҳо вобаста медонанд. Ҳамзамон пайваста таъкид менамоянд, ки ҷавонони мо бояд бо илму фарҳанг бошанд ва зиракии сиёсиро аз даст надиханд. Эълон намудани соли 2017 чун “Соли ҷавонон” аз ҷониби Пешвои миллат ин нишонаи эътимод ва боварӣ ба

ин кишри чомеа мебошад. Инчунин, як қатор санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ва барномаҳои давлатие, ки дар ин самт қабул карда шудаанд, барои дастгирӣ ва боз ҳам баланд бардоштани шароитҳои ҷавонон дар ҳаёти ҷамъиятию сиёсӣ равона карда шудаанд.

Дарачаи таҳқиқи мавзуи илмӣ. Фаъолнокии сиёсии ҷавонон барои системаҳои сиёсии мухталиф дар шароити муносири инкишоф яке аз масоили муҳим маҳсуб меёбад. Зеро ҷавонон дар равандҳои сиёсӣ ба шаклҳои гуногун амал намуда, ба он таъсири мухталиф мерасонанд. Инро як қатор ҳаводиси дар кишварҳои гуногуни олам рухдода, масалан, дар кишварҳои Африқои Шимолӣ, Шарқи Наздик, Украина ва ғ. исбот меkunанд.

Қор бо ҷавонони аз лиҳози сиёсӣ фаъол дар системаҳои ташаккулёфтаи сиёсӣ, ҳам барои нигоҳдории эътидоли раванди сиёсӣ дар мамлакат ва ҳам барои таҷдиди он, муҳим аст. Миёни ҷанновариҳои гуногуни ташкили фаъолмандии ҷавонон таълими сиёсӣ ва ҷалби ҷавонон ба иштирок дар ҷорабиниҳо, равандҳои сиёсӣ, фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ ва монанди инҳо яке аз муҳимтарин ҳадафҳост.

Иштироки фаъолони ҷавонон дар ҳамоишҳои гуногуни сиёсӣ ва ҷонибдорӣ аз равандҳои сиёсӣ ҳангоми муносибат барои пешрафти ҷавонон дар ташаккули мансабҳои идоракунии мақоми муҳим дорад. Ҳолати мазкур барои расидан ба ҳадафҳои сиёсӣ барои ҷавонон шароити хуберо ба миён меорад. Аммо имрӯз мавзуи фаъолнокии сиёсии ҷавонон дар равандҳои сиёсӣ муҳим боқӣ мемонад, ки боиси мубрамияти мавзӯи пажӯҳиши диссертатсионӣ мегардад.

Дар ин диссертатсия фаъолнокии сиёсӣ ҳамчун «маҷмуи амалияҳои ҳос ва қонуние мавриди баррасӣ қарор мегирад, ки дар вазъияти муайян, такроршаванда, сахнаҳои ҳамкории устувор бозтавлид мешаванд, ки сатҳи гуногуни ниҳодишавӣ дошта метавонанд». Истилоҳи «иштироки сиёсӣ» ва «фаъолнокии сиёсӣ» дар диссертатсия на ҳамчун муродиф истифода шудаанд, балки таносуби байни том ва маҳсус мебошад. Яъне, фаъолнокии сиёсӣ мафҳуми васеътар буда, дар шаклҳои гуногун зоҳир мешавад. Фаъолнокии сиёсӣ ҳамчун зуҳури фаъолнокии субъектҳои ақлоние муаррифӣ мегардад, ки дар сиёсат, аз ҷумла, дар амалигардонии талошҳои шахсӣ дар болоравии мансабӣ ба воқеият мепайвандад.

Таҷқиқотҳои аз ҷониби донишмандон вобаста ба масъалаи фаъолнокии сиёсии ҷавонон анҷомдодаро шартан ба якчанд гурӯҳ ҷудо намудан мумкин аст:

Гурӯҳи якумро асарҳои олимоне ташкил медиҳад, ки ҷанбаҳои назариявии фаъолнокии сиёсии ҷавононро дар шароити рушди ҳаёти ҷамъиятию сиёсӣ ба таври васеъ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор додаанд.

Онҳо ҳангоми таҳлили масъалаи ҷаҳонии сиёсии ҷавонон назарияҳои пураарзишро пешниҳод намудаанд. Чунин дидгоҳро метавон аз назарияҳои Э. Даунс, М. Олсон, М. Лавер¹ дарёфт кард, ки онҳо бештар ба коркарди назарияи интихоби ақлонӣ дар қорҷӯбаи назарияи сиёсӣ таваҷҷуҳ зоҳир намудаанд. Ба омӯзиши мушкилоти маданияти сиёсии ҷавонон бештар донишмандон В.Т. Лисовский, И. Кон, И.М. Ильинский² диққат додаанд. Сабабҳо ва роҳҳои иштироки сиёсии ҷавонон бештар дар таълифоти Е. Слуцкий, Е.Б.Шестопал, В.В.Инютин, Д.В.Макаров, Д.В.Гончаров, В.И.Чупров, Ю.А. Зубок, В.В. Павловский, В.А.Луков, Ю.Р.Вишневский, А.И.Ковалева, А.В.Шаронова, Г.В.Куприянова ба назар мерасад.³

Гуруҳи дуҷум доираи муҳаққиқоне мебошанд, ки бештар ба омӯзиши таҷрибаҳои масоили муҳталифи марбут ба ҷавонон машғул гардидаанд. Омӯзишҳои таҷрибаҳои низ нақши сиёсатро чун воситаи дигаргунсозии ҳаёти сиёсӣ тасдиқ мекунанд. Ба назари Д. Кормье⁴, ҷаҳонии сиёсӣ аз омилҳои фарҳангӣ сарчашма мегирад. Ҷаҳонии сиёсӣ дар заминаи ҷойивазкунии уфуқӣ низ тадқиқ шудааст. Дар таълифоти М. Черниш⁵ ва дигарон афкори тамоюли ҷаҳонии сиёсӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

¹ Anthony, D. Urban Problems and Prospects. – Chicago: Markham Publishing Co., 1970. – 293 p.; Олсон, М. Логика коллективных действий: общественные блага и теория групп [Текст] / Пер. с англ. – М., 1996. 165 с.; Laver, M. Playing Politics: The Nightmare Continues. Oxford University Press, 1997. – 192 p.

² Лисовский, В.Т. Личность студента [Текст] / В.Т. Лисовский. – М., 1976. –184 с.; Лисовский, В.Т. Социология молодежи [Текст] / В.Т. Лисовский. – Минск, 1998. –361 с.; Лисовский, В.Т. Духовный мир и ценностные ориентации молодежи России [Текст] / В.Т. Лисовский. – СПб, 2000. –508 с.; Кон, И.С. Психология юношеского возраста [Текст] / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1979. –226 с.; Кон, И.С. Молодежь [Текст] / И.С. Кон // Большая Советская энциклопедия. 3-е изд. Т.16. –М., 1990.

³ Слуцкий, Е.Г. Основы ювенологии и региональной политики: история становления, проблемы и перспективы [Текст] / Е.Г. Слуцкий. – СПб., 2000. –299 с.; Шестопал, Е.Б. Психологический профиль российской политики 1990-х [Текст] / Е.Б. Шестопал. – М., 2000. –430 с.; Инютин, В.В. Политическое участие российской молодежи второй половины 80-х-нач.90-х годов: формы, тенденции, противоречия [Текст]: дисс. ... д-ра ист. наук. – Воронеж, 1999. –242 с.; Макаров, Д.В. Проблема политического участия: историко-теоретический анализ [Текст]: дисс. ... канд. полит. наук. – М., 1995. –160 с.; Гончаров, Д.В. теория политического участия [Текст] / Д.В. Гончаров. – М., 1997. –208 с.; Чупров, В.И. Социология молодежи на рубеже своего 30-летия [Текст] / В.И. Чупров // Социс. – 1994. – №6. – С.50-57; Чупров, В.И. Молодежь в области риска [Текст] / В.И. Чупров, Ю.А. Зубок, К. Уильямс. – М., 2001. –230 с.; Зубок, Ю.А. Социальная интеграция молодежи в условиях нестабильного общества [Текст] / Ю.А. Зубок. – М.: Социум, 1998. –142 с.; Павловский, В.В. Ювенология: проект интегративной науки о молодежи [Текст] / В.В. Павловский. – М., 2001. –188 с.; Луков, В.А. Особенности молодежных субкультур в России [Текст] / В.А. Луков // Социологические исследования. – 2002. –№10. – С.79-88; Вишневский, Ю.Р. Практикум по социологии молодежи [Текст] / Ю.Р. Вишневский, А.И. Ковалева и др. – М., 2000. –296 с.

⁴ Cormier, J.J. Blocked Mobility and the Rise of Cultural Nationalism // International Journal of Politics, Culture, and Society. – June 2003. – Volume 16. – Issue 4. – P. 525-549.

⁵ Черныш, М. Социальные институты и мобильность в трансформирующемся обществе [Текст]: дисс. ... д-ра соц. наук. – М., 2005. – 314 с.

Ба таҳқиқи ғаёлияти иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон бештар В.Г. Новиков, Т.Е. Петрова, В.В. Фещенко, В.И. Скоробогатова, В.К. Криворученко, В.А. Чернов, С.В. Тетерский, А.В. Волохов, Л.У. Звонарева таваҷҷуҳ зоҳир кардаанд¹.

Пажӯҳишҳои мақоми иҷтимоии ҷавононе, ки ба ғаёлияти сиёсӣ ҷалб шудаанд, дар ҷорҷӯбаи рӯйкардҳои захиравӣ гузаронида шуданд. Дар қорқарди ин масъала П. Бурде, Ҷ. Коулманд, Р. Патнэм, О. Шкаратан, В. Радаев, Н. Тихонов² саҳми бештар гузоштанд. Онҳо як қатор нишондиҳандаҳоро ҷудо карданд, ки муайянкунандаи мақоми сиёсии фард мебошанд.

Ба омӯзиши масъалаҳои ба амалияи ҷамъиятӣ воридгардии мафҳумҳои «рафтори сиёсӣ», «иштироки сиёсӣ» ва «ғаёлнокии сиёсӣ» таълифоти Д. Гончаров, Э. Ключенко, Е. Мелешкина, С. Пфетсер, М. Холмская, Е. Шестопал³ ва ба методологияи таҳлили иштироки сиёсӣ таълифоти Г. Пушкарёва⁴ бахшида шудаанд. Масъалаи иштироки сиёсӣ шаҳрвандӣ дар

¹ Новиков, В.Г. Проблемы формирования молодежных общественных объединений в Российской Федерации [Текст] / В.Г. Новиков, Т.Э. Петрова, В.В. Фещенко. – М., 2001. – 78 с.; Криворученко, В.К. Эволюция молодежного движения в России: позитивное и негативное [Текст] / В.К. Криворученко // Ценностный мир современной молодежи: на пути к мировой интеграции. – М., 1994. – С.94-99; Скоробогатова, В.И. Молодежное движение в России: проблемы развития гражданского общества [Текст] / В.И. Скоробогатова // Россия на рубеже веков: политические партии и молодежь. – М., 2003. – С.36-44; Тетерский, С.В. Социальные инициативы детей и молодежи: поддержка общества и государства [Текст] / С.В. Тетерский. – М.: РЕГЛАНТ, 2003. – 214 с.; Волохов, А.В. Анализ федерального и регионального законодательства, нормативной правовой базы поддержки молодежных и детских общественных объединений [Текст] / А.В. Волохов, Л.У. Звонарева // Состояние и перспективы развития детского и молодежного общественного движения в Российской Федерации. – М.: Логос, 2005. – С.19-44.

² Бурдье, П. Социология социального пространства [Текст] / Пер. с фр. – СПб.: Алетейя, 2005. – 288 с.; Коулман, Дж. Капитал социальный и человеческий [Текст] / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122–139; Патнем, Р. Чтобы демократия сработала: гражданские традиции в современной Италии [Текст] / Пер. с англ. – М., 1996. – 287 с.; Шкаратан, О.И. Социальная стратификация России и Восточной Европы: сравнительный анализ [Текст] / О.И. Шкаратан. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 468 с.; Радаев, В.В. Социология рынков: к формированию нового направления [Текст] / В.В. Радаев. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 328 с.; Тихонов, В.Г. Социально-политическая активность Российской студенческой молодежи: социологический анализ [Текст]: дисс. ... канд. соц. наук. – Краснодар, 2011. – 177 с.

³ Гончаров, Д.В. Теория политического участия [Текст] / Д.В. Гончарова. – М., 1997. – 208 с.; Мелешкина, Е.Ю. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа [Текст] / Е.Ю. Мелешкина. – М.: «Весь мир», 2001. – 304 с.; Пфетцер, С.А. Политическое участие молодежи российской провинции: структурно-содержательные характеристики и ценностные доминанты [Текст]: автореф. дис. ... канд. полит. наук. – Нижний Новгород, 2013. – 184 с.; Холмская, М.Р. Политическое участие как объект исследования (обзор отечественной литературы) [Текст] / М.Р. Холмская // Полис. – 1999. – №5. – С.170-176.; Шестопал, Е.Б. Личность и политика. Критический очерк современных западных концепций социализации личности [Текст] / Е.Б. Шестопал. – М.: Мысль, 1988. – 203 с.; Ключенко, Э. Политическое участие: теория, методология и измерение с применением метода шкалограммирования по Гуттману [Текст] / Э. Ключенко // Социология: теории методы, маркетинг. – 2005. – №4. – С.46-72.

⁴Пушкарёва, Г.В. Политическое поведение: теоретико-методологические проблемы политологического анализа [Текст] / Г.В. Пушкарёва. – М.: Унив. гуманит. лицей, 2003. – 223 с.

режимҳои демократӣ дар осори классикони илми сиёсӣ Г. Алмонд, С. Верба, К. Пейтман, Р. Дал, Д.Истон ва Г. Лассуэл¹ тавзеҳ ёфтаанд.

Гуруҳи сеюм таҳлилгаронро фаро мегирад, ки дар рафти омӯзиши масоили мухталифи фаъолияти ҷавонон бештар ба таснифоти онҳо диққат додаанд. Дар таснифоти шаклҳои фаъолнокии сиёсӣ олимони амрикоӣ Л. Милбрейт, С. Хантингтон, С. Верба, Н. Най ва М. Каазе² саҳми муносиб гузоштаанд. Тафрикаи шаклҳои фаъолнокии сиёсии ҷавонон дар ҷомеаҳои муосир дар осори Л. Барбоза, Б. Сан³ ва дигарон мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Шаклҳои муосири фаъолияти сиёсӣ аз ҷониби П. Козирева, В. Петухов, Л. Поляков, Н. Смакотина, А. Смирнов⁴ ва дигарон тадқиқ шудаанд.

Имрӯз дигар шаклҳои иштироки сиёсӣ, ба мисли онлайн - фаъолнокӣ, ба шумули шабакаю блогҳои иҷтимоӣ, имзои арзномаи муштарак, иштирок дар намоишҳо ва монанди инҳо бештар густариш меёбанд. Таҳқиқоти донишмандон Т.Р. Амбарян, А.А.Киселева, П.И. Коваленко, С.В. Коновченко, Ю.А. Кудряшова фарогири мушкилоти таъсири технологияи муосири иттилоотӣ ба иштироки сиёсӣ мебошад⁵.

¹ Алмонд, Г. Гражданская культура и стабильность демократии [Текст] / Г. Алмонд, С. Верба // Полис. – 1992. – №4. – С.122-135.; Даль, Р. Демократия и ее критики [Текст] / Пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2003. – 576 с.; Истон, Д. Категория системного анализа политики [Текст] / Д. Истон // Антология мировой политической мысли. В 5 томах. ТIII. Зарубежная политическая мысль. XX в. – М.: Мысль, 1997; Лассуэлл, Г. Принцип тройного воздействия: ключ к анализу социальных процессов [Текст] / Г. Лассуэлл // Социологические исследования. – 1994. – №1. – С.133-145.; Шенли М.Л., Пейтмен К. Феминистская критика и ревизия истории политической философии [Текст] / Пер. с англ. – М.: Росспэн, 2005. – 400 с.

² Верба, С. Гражданская культура и стабильность демократии [Текст] / С. Верба, Г. Алмонд // Политические исследования. – 1992. – № 4. – С.122-134.; Хантингтон, С. Политический порядок в меняющихся обществах [Текст] / Пер. с англ. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.; Verba S., Nie N.H. Participation in America. N.Y., 1972.; Каазе, М. Партиципация // Политология. Краткий тематический словарь: пер. с нем. и англ. Вып. 3. – М., 1993.; Milbrath L.W, Goel M.L. Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics. 1977. 273 p.

³ Barbosa, L. Trust, participation and political consumerism among Brazilian youth / L. Barbosa, F. Portilho, J. Wilkinson, V. Dubeux // Journal of Cleaner Production. – 15 January 2014. – Volume 63. – P. 93–101; Zani, B. Engaged citizens? Political participation and social engagement among youth, women, minorities, and migrants / B. Zani, M. Barrett // Human Affairs. – July 2012. – Volume 22. – Issue 3. – P. 273–282

⁴ Петухов, В.В. Политическое участие и гражданская самоорганизация в России [Текст] / В.В. Петухов // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – №8. – С.26-35.; Смирнов, В.А. Демократия и участие в политике. Критические очерки истории и теории [Текст] / В.А. Смирнов. – М.: Наука, 1986. – 192 с.; Поляков, Л. Основы политического консультирования. Теория и практика [Текст] / Л. Поляков. – М., 2004. – 240 с.; Козырева, П. Процессы социальной адаптации россиян в трансформирующемся обществе [Текст]: дис. ... д-ра соц. наук. – М., 2004. – 380 с.; Смакотина, Н.Л. Основы социологии нестабильности и риска. Философский, социологический и социально-психологический аспекты [Текст] / Н.Л. Смакотина. – М., 2009. – 242 с.

⁵ Амбарян, Т.Р. Общественный информационный портал: задачи и принципы функционирования [Текст] // Т.Р. Амбарян // Технологии информационного общества - Интернет и современное общество. – СПб., 2005.

Гуруҳи чорум муҳаққиқони ватанӣ мебошанд. Онҳо ҷанбаҳои ҳам назариявӣ ва ҳам амалии ғаёлнокии сиёсии ҷавононро дар таълифоти худ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор додаанд. Дар асоси тадқиқи иштироки сиёсии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор рисолаҳои номзоди докторӣ ҳимоя карда шудаанд. Оид ба масъалаҳои намоишҳои ҷавонон ва таъсири онҳо ба раванди сиёсӣ, инчунин, иштироки ҷавонон дар созмонҳои сиёсӣ якҷанд таълифот ба таъб расидаанд. Роҷеъ ба иштироки сиёсии ҷавонон дар ҷорҷӯбаи ҳамоишҳои ҷавонон низ таҳлилҳои амиқ ба анҷом расонида шудааст. Зимнан дар таълифоти ишорашуда ба коркарди абзори амалӣ барои таснифоти ғаёлони сиёсӣ, инчунин, ошкор кардани нобаробарии иҷтимоӣ байни онҳо таваҷҷуҳи ғайрикофӣ зоҳир гардидааст.

Сиёсатмадорону донишмандони зерини ватанӣ масъалаҳои гуногуни марбут ба ҷавононро дар шароити Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор додаанд: Э. Раҳмон¹, Г. Н. Зокиров², Х. У. Усмонзода³, А. Н. Маҳмадов⁴, Ш. Шоисматуллоев⁵, Н. Д. Маҳмадизода⁶, Н. Шайбонов⁷,

– С.124-126.; Амбарян, Т.Р. Роль независимых сайтов в жизни муниципального образования на примере Информационного портала www.krasnoeselo.ru [Текст] / Т.Р. Амбарян // Технологии информационного общества - Интернет и современное общество. – СПб., 2004. – С.156-157.; Киселев, А.А. Интернет: модель и практики политического участия [Текст] / А.А. Киселев. – Краснодар, 2007. – 220 с.; Коваленко, П.И. Политические Интернет-форумы как форма альтернативной публичной сферы в современной России [Текст] / П.И. Коваленко, Ю.А. Кудряшова // Технологии информационного общества - Интернет и современное общество. – СПб., 2005. – С.127-136.; Коновченко, С.В. Власть, общество и печать в России [Текст] / С.В. Коновченко. Монография. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Книга», 2003. – 400 с.

¹ Эмомалӣ, Р. Ҷавонон – ояндаи миллат [Матн] / Р. Эмомалӣ. – Душанбе: «Ирфон», 1998. – 96 с.; Эмомалӣ, Р. Уфуқҳои истиқлол [Матн] / Р. Эмомалӣ. – Душанбе: «Ганҷ - нашриёт», 2018. – 433 с.; Эмомалӣ Р. Молодёжь будущее суверенного Таджикистана [Матн] / Р. Эмомалӣ. – Душанбе: «Ирфон», 1997. – 48 с.

² Зокиров, Г.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «ЭР-граф», 2010. – 520 с.; Зокиров, Г.Н. Системаи сиёсӣ: масъалаҳои рӯз ва дурнамои инкишоф [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «Истеъдод», 2011. – 352 с.; Зокиров, Г.Н. Истиқлолияти сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: Деваштич, 2006; Зокиров, Г.Н. Терроризм [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе, 2004. – 56 с.; Зокиров, Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «Деваштич», 2007. – 602 с.; Зокиров, Г.Н. Давлат [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «Истеъдод», 2012. – 384 с.

³ Идиев, Х.У. Фалсафаи иҷтимоӣ [Матн] / Х.У. Идиев. – Душанбе: «Дониш», 2013. – 378 с.; Идиев, Х.У. Сотсиология [Матн] / Х.У. Идиев. – Душанбе: «Дониш», 2006. – 320 с.; Идиев Х.У. Тоҷикистон дар масири тағйиротҳои иҷтимоӣ [Матн] / Х.У. Идиев. – Душанбе: «Дониш», 2016. – 119 с.; Усмонзода, Х.У. Амалияи ҷомеасозӣ ва муосирӣ [Матн] / Х.У. Усмонзода. – Душанбе: «Дониш», 2020. – 211 с.

⁴ Муҳаммад, А.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн] / А.Н. Муҳаммад, М.У. Хидирзода, Х.Қ. Сафарализода. – Душанбе: «Паёми ошно», 2018. – 416 с.; Маҳмадов А.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн] / А.Н. Маҳмадов. – Душанбе: «Ирфон», 2010. – 442 с.; Маҳмадов А.Н. Риторика ва баҳси сиёсӣ [Матн] / А.Н. Маҳмадов. – Душанбе: «Ирфон», 2011. – 192 с.

⁵ Шоисматуллоев, Ш. Таджикистан в зеркале преемственности и смены поколений [Текст] / Ш. Шоисматуллоев. – Душанбе: Ирфон, 2008. – 320 с.

⁶ Маҳмадизода, Н.Д. Зоҳиршавии ифротгарии динӣ-сиёсӣ дар шароити инкишофи ҷомеаи тоҷик ва роҳҳои пешгирии он [Матн] / Н.Д. Маҳмадизода. – Душанбе: «ЭР-граф», 2022. – 324 с.

⁷ Шайбонов, Н.Н. Ташаккули падидаи маданияти сиёсӣ ҳамчун раванди сиёсӣ дар шароити дигаргуншавии ҷомеа [Матн] / Шайбонов Н.Н. – Душанбе, 2014. – 126 с.

Қ. Миралиев¹, А. Ш. Курбанов², З.Ш. Шоисматуллоева³, Б. А. Насурова⁴, М.Д. Комилова⁵, Р.Н. Асадуллоев⁶ ва дигарон.

Фаъолнокии сиёсӣ дар ҳамоишҳои ҷавонон дар заминаи рушди инноватсионӣ ва илмӣ - техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди тадқиқи ҳамаҷониба қарор нагирифтааст. Дар таълифоти номбаршуда, асосан, тарафҳои расмӣ созмонҳо ва қори ҳамоишҳо баён шудаанд. Усулҳои истифодашудаи таҳлили маълумотҳо дар бештари ҳолатҳо аз ҷорчӯбаи таҳлили оддии тақсимои такроршаванда намебароянд, абзори мураккаби таҳлили омории имрӯза бошад, амалан истифода намегардад. Ҳамин тариқ, таълифоти дар боло зикршуда иртиботи тарафайни нақши фаъолнокии сиёсиро тавзеҳ намедиханд.

Ҳамин тариқ, тадқиқи фаъолнокии сиёсии ҷавононе, ки дар ҳамоишҳои муҳими кишвар ва дигар ниҳодҳои сиёсӣ иштирок меварзанд, дар шароити муосир кам омӯхта шудааст, ки баррасии иловагиро тақозо мекунад.

Фаъолнокии сиёсии ҷавонон ифодаи худро дар ҷорчӯбаи ин ё он умумият меёбад. Дар иртибот ба ин таҳлили таъсири сохтори иҷтимоӣ ва ниҳодҳои гуногуни ҷомеа ба иштироки сиёсӣ қобили қабул аст. Дар адабиёти муосир таъсири нобаробарии иҷтимоӣ ба дараҷаи фаъолнокии сиёсӣ, инчунин, таъсири он ба иштироки сиёсӣ, вазъияти демографӣ, эътирози сиёсӣ, навъи низоми интиҳоботӣ ва амалияҳои фарҳангӣ ошкор карда шудаанд. Таъсири ниҳодҳои иҷтимоӣ ва сиёсӣ ба иштироки сиёсӣ низ бузург аст, зимнан ба ҷавонон оила, маълумот, давлат ва ҳизбҳои сиёсӣ таъсири зиёд мерасонанд. Инчунин, муҳаққиқон ба омӯзиши масъалаҳои таъсири мансубияти этникӣ, боварҳои динӣ ва тафовутҳои ҷинсӣ низ камтар таваҷҷуҳ зоҳир намудаанд. Омилҳои зикргардида низ дар рафти фаъолият дар равандҳои муҳими сиёсӣ ҷамъиятӣ таъсиргузор мебошанд. Ба зами ин, ба фаъолнокии сиёсии ҷавонон мақомҳои бадастоварда, ба монанди неқӯаҳволии моддӣ ва сармояи иҷтимоӣ низ таъсир мерасонанд.

¹ Миралиев, К. Молодежь и 20 лет независимости [Текст] / К. Миралиев. – Душанбе, 2012. – 272 с.; Миралиев, Қ. Қадамҳои нав дар татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон [Матн] / Қ. Миралиев. – Душанбе, 2014. – 112 с.; Миралиён, Қ.А. Идеологияи миллӣ ва ҷавонон [Матн] / Қ.А. Миралиён. – Душанбе, 2016. – 165 с.

² Курбанов, А.Ш. Обрзование в условиях трансформации таджикского общества [Текст] / А.Ш. Курбанов. – Душанбе, 2009. – 320 с.

³ Шоисматуллоева, З.Ш. Социальная интеграция молодежи в условиях трансформирующегося таджикского общества [Текст]: автореф. дис. ... канд. филос. наук. – Душанбе, 2010. – 156 с.

⁴ Насурова, Б.А. Молодежь в трансформирующемся таджикском обществе [Текст] / Б.А. Насурова. – Душанбе, 2016. – 154 с.

⁵ Комилова, М.Д. Гражданская социализация молодежи в условиях трансформирующегося таджикского общества [Текст] / М.Д. Комилова. – Душанбе, 2018. – 157 с.

⁶ Асадуллоев, Р.Н. Молодёжь в процессах демократизации общественной жизни страны (на примере Республики Таджикистан) [Текст] / Р.Н. Асадуллоев. – Душанбе: «Сарпараст», 2004. – 142 с.

Вале ба ғаёлнокии сиёсӣ, ба ғайр аз омилҳои берунӣ, ҳамзамон омилҳои дохилии равонӣ низ таъсири бузург мерасонанд. Исбот шудааст, ки ҷавонон ғаёлнокиро дар сиёсат зоҳир мекунанд, агар дар онҳо навъи ботинии назорат мавҷуд бошад, инчунин онҳое, ки барои таҷриба кӯшидаанд, чунин меҳисобанд, ки субъекти дигаргуниҳои сиёсӣ шахсият аст. Ангезаҳои сиёсӣ омили дигари таъсиррасон барои ғаёлнокии сиёсии ҷавонон ва иштироки онҳо дар раванди сиёсӣ махсуб меёбад. Дар адабиёти гуногуни илмӣ ангезаҳои иштироки сиёсии ҷавонон низ тадқиқ гардидаанд. Ба ҷавонон бештар ғаёлнокии сиёсии эътирозӣ хос мебошад. Олимон миёни омилҳои ғаёлнокии сиёсии эътирозӣ дараҷаи дастрасии маълумот, нобаробарии иҷтимоӣ, дараҷаи рушди фарҳангӣ ва мубоҳисоти оммавино номбар мекунанд, ҳарчанд ки ба андешаи мо фарҳанги мубоҳисоти оммавӣ натиҷаи рушди фарҳанги сиёсӣ, на ин ки баръакс. Ба зами ин, баъзе муҳаққиқон аз ҳуқуқи иштирок накардани ҷавонон дар сиёсат ҷонибдорӣ мекунанд.

Иштироки ғаёлонаи ҷавонон дар сиёсат дар баъзе ҷомаҳо, аз як тараф, ба ниҳодишавии ин раванд, аз дигар тараф, ба бунёди сохторҳои махсуси ба ном ҷамъияти оварда мерасонад, ки аз ҷониби давлат барои равонакунии ғаёлнокии ҷавонон ба маҷрои зарури дастгирӣ карда мешавад.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзӯҳои илмӣ. Диссертатсияи мазкур дар ҷорҷӯбаи мавзӯи тадқиқоти кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шохтемур таҳти унвони “Омилҳо ва паёмадҳои тағйирёбии муҳити ҳаёти ҷамъиятӣ дар ҷаҳони муосир” барои солҳои 2021 – 2026 анҷом дода шудааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Мақсади таҳқиқот. Муайян намудани моҳияти ғаёлнокии сиёсии ҷавонон ва хусусиятҳои он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон мақсади таҳқиқот мебошад.

Барои расидан ба ҳадафи зикршуда иҷрои **вазифаҳои зерини таҳқиқотӣ** муайян карда шуданд:

– дар заминаи адабиёти илмӣ соҳавӣ мавриди таҳлили амиқ қарор додани мафҳум, моҳият ва хусусиятҳои ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар шароити муосир;

- мавриди омӯзиш ва баррасии ҳамаҷониба қарор додани асосҳои назариявии ғаёлнокии сиёсии ҷавонон ва хусусиятҳои он дар доираи илмҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ;

– мавриди омӯзиш қарор додани ҷавонон ба сифати субъект дар низоми муносибатҳои сиёсӣ;

– муайян намудани омилҳои асосии ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва хусусияти онҳо ҳангоми ниҳодигардонӣ;

– дақиқ кардани дараҷаи таъсири маданияти сиёсӣ ба ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аҳамияти он барои рушди минбаъдаи кишвар;

– баррасии таъсири технологияҳои иттилоотӣ кумуникатсионӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ба ғаёлнокии сиёсии ҷавонон ва оқибатҳои он.

Объекти таҳқиқот. Ғаёлнокии сиёсии ҷавонони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва хусусиятҳои он

Предмети таҳқиқот – раванди ғаёлнокии сиёсии ҷавонон ва таъсири ниҳодишавӣ, маданияти сиёсӣ ва технологияҳои иттилоотии муосир ба он.

Фарзияи таҳқиқот. Ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ шаклҳо ва хусусиятҳои махсуси зоҳиршавии худро дорад. Шаклҳои зоҳиршавии онҳо, вобаста ба давраи инкишоф ва шакли системаи сиёсӣ, аз ҳамдигар дар тафовут мебошад. Аз ин хотир, омӯзиши ҷавонон ва масоили марбут ба онҳо дар ҳамаи давраҳо зарурат ба таҳқиқро дорад. Эҳтимолияти шаклҳои нави ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар он ҳолат муайян карда мешавад, ки оид ба пайдоиш ва махсусиятҳои он маълумот ҷой дошта бошад. Зеро ҷавонон иштирокчиҳои ғаёли равандҳо мебошанд ва натиҷаҳои рушди ҷомеа аз шакли ғаёлнокии онҳо вобастагӣ дорад.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Дар рафти таҳқиқоти анҷомдодашуда асарҳои донишмандони ватанӣ хориҷӣ, маводи илмӣ - амалӣ ва илмию назариявии дар конференсияҳо пешниҳодгардидаи марбут ба ғаёлнокии ҷавонон ва махсусан, ғаёлнокии сиёсии онҳо истифода гардидааст.

Назарияи интиҳоби раціоналӣ, ки дар доираи он ғаёлонии сиёсӣ ҳамчун субъектҳои ақлонии дар сиёсат иштироккунанда, аз ҷумла барои амалигардонии ҳадафҳои шахсӣ барои пешрафт дар мансаб баромад мекунанд, асоси назариявӣ - методологии таҳқиқоти диссертатсионӣ ба шумор меравад.

Асосҳои методологии таҳқиқот. Дар рафти таҳқиқот усулҳои таърихӣ, ҳуқуқӣ, таҳлилӣ, муқоисавӣ ва монанди инҳо истифода гардидаанд. Бо истифода аз усулҳои мазкур имконият пайдо гардида, ки хусусиятҳои ғаёлнокии сиёсии ҷавонон ба таври мушаххас мавриди омӯзиш қарор дода шавад.

Пойгоҳи таҳқиқот. Ҳангоми таҳқиқи мавзӯи интиҳобгардида як қатор сарчашмаҳо ҳамчун асоси таҳқиқ истифода карда шуданд, ки

онҳоро вобаста ба хусусияташон чунин гурӯҳбандӣ намудан мумкин мебошад:

Гурӯҳи якумро асарҳо ва паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ташкил медиҳанд¹. Пешвои миллат дар асарҳо ва паёмҳои худ ҳамасола ба масоили марбут ба ҷавонон таваҷҷуҳ зоҳир намуда, рушди минбаъдаи кишварро аз онҳо вобаста медонанд. Ҳамзамон пайваста таъкид менамоянд, ки ҷавонони мо бояд бо илму фарҳанг бошанд ва зиракии сиёсиро аз даст надиханд.

Гурӯҳи дуюм маҷмӯи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва барномаҳои давлатие мебошанд, ки барои дастгирӣ ва боз ҳам баланд бардоштани шароитҳои ҷавонон дар ҳаёти ҷамъиятӣ равона карда шудаанд².

Навгонии илмӣ таҳқиқот аз он иборат мебошад, ки фаъолнокии сиёсии ҷавонон ва хусусиятҳои он ба таври васеъ мавриди таҳлил қарор гирифта, ба сифати навгонӣ бандҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

– дар асоси таҳлил ва хулосабарориҳои аниқӣ илмӣ мафҳум, моҳият ва хусусиятҳои фаъолнокии сиёсии ҷавонон мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода шудаанд;

– асосҳои назариявии фаъолнокии сиёсии ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, таъсири онҳо ба ҷавонон муайян гардидааст;

– фаъолияти ҷавонон ба сифати субъект дар муносибатҳои сиёсӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Ҳолати таъсиррасонии онҳо ба тамоюлҳои инкишофи ҷомеа нишон дода шудааст;

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. 20.01.2016. ш. Душанбе. [Матн] / [Манбаи электронӣ] URL: <http://www.president.tj/node/27417>. (санаи мурочиат 25.10.2019); Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. 23.12.2022. ш. Душанбе. [Матн] / [Манбаи электронӣ] URL: <http://president.tj/node/29823>. (санаи мурочиат 03.02.2023); Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 22.12.2017 [манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/16771>. (санаи мурочиат 27.11.2021)

² Концепсияи миллии сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн] // Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 июни соли 2014, №760; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи фаъолияти волонтерӣ». [Матн] // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2013, № 8 -9, мод. 652. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25. 12. 2015 сол №1268; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон». [Матн] // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2004, №7, мод. 459; соли 2011, № 6, мод. 429; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016 - 2018» [Матн] // аз 13 январи соли 2016, № 4; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи барномаи низомномаи грантҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи тарбияи ватанпарастии ҷавонон». [Матн] // аз 10 майи соли 2005, № 167; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020». [Матн] // аз 04 октябри соли 2011, № 480; Низомнома «дар бораи Шӯрои миллии қор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон». [Матн] // Бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18 июни соли 2015, № 526.

– раванди ниҳодигардонии иштироки ҷавонон ва таъсири он ба ҳаёти сиёсӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Раванди ниҳодишавӣ дар шароити Тоҷикистон ва таъсири он ба рушди минбаъдаи давлат ошкор карда шудааст;

– мафҳум ва моҳияти маданияти сиёсӣ аз ҷиҳати назариявӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Таъсири маданияти сиёсӣ ба ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар шароити Тоҷикистон ҳангоми иштироки онҳо дар равандҳо муайян карда шудааст;

– истифодаи самараноки технологияҳои нави иттилоотӣ бо мақсади баланд бардоштани ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар давраи муосири инкишоф нишон дода шудааст. Таъсири иродаи сиёси барои истифодаи мақсадноки технологияи иттилоотӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Дар шароити муосир омӯзиши хусусиятҳои зоҳиршавии ғаёлнокии сиёсии ҷавонон яке аз масъалаҳои актуалӣ барои аксари кишварҳо ва махсусан, Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Он категорияи марказӣ дар илми сиёсӣ ба шумор меравад. Таваҷҷуҳ ба ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ барои рушди ҷомеа аҳамияти муҳимро доро мебошад ва ин ҳолатро амалияи аксарияти кишварҳо нишон медиҳад.

2. Дар равандҳои сиёсӣ бидуни мавҷудияти асосҳо ва захираҳои зарурӣ ғаёлият намудан ғайриимкон мебошад. Маҳз ҳамин асосҳо ва захираҳо шароитро барои амал намудан дар ҳаёти сиёсӣ ба миён меоранд. Махсусан, барои ҷавонон ҳангоми ғаёлнокии сиёсӣ зарурияти мавҷудияти асосҳо ва захираҳо бештар эҳсос мегардад. Асосҳо ва захираҳои ғаёлнокии сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҷавонон дар шакли зарурӣ мавҷуд мебошанд. Мавҷудияти як қатор санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ва барномаҳои мушаххаси давлатӣ барои ҷавонон имконияти ғаёлият дар равандҳоро фароҳам овардааст.

3. Ҷавонон дар ҳаёти сиёсии ҷомеа ба ҳайси субъекти муносибатҳои сиёсӣ амал менамоянд ва иштироки онҳо дар равандҳо яке аз масъалаҳои марказии илми сиёсӣ ба шумор меравад. Иштироки онҳо дар равандҳо барои рушди ҷомеаҳо бисёр муҳим арзёбӣ мегардад, зеро онҳо аксари аҳолии кишварҳоро ташкил менамоянд ва ояндасозони ҷомеа мебошанд. Дар шароити кишвари мо низ ҷавонон пайвасти иштирокчии равандҳо мебошанд ва ғаёлнокии сиёсии босамар анҷом медиҳанд, ки ин барои ояндаи давлат аҳамияти муҳим дорад.

4. Ниҳодигардонии иштироки ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ яке аз масъалаҳои омӯзиши илми сиёсатшиносӣ ба шумор рафта, таваҷҷуҳи ҳарчи бештарро меҷӯяд. Зеро тавассути ниҳодигардонӣ метавон иштироки самараноки ҷавононро дар раванди сиёсӣ таъмин намуд. Дар шароити

Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ташаккул додани раванди ниҳодишавии ҷавонон дар сиёсат бояд ташкилотҳои ҷамъиятии ҷавонон ҳарчи бештар фаъол гардонида шавад. Ҷавонон ибтидои фаъолияти худро дар раванди сиёсӣ тавассути ҳамин ташкилотҳо ба роҳ мемонанд. Ҳамзамон зарур аст, ки фаъолияти ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ тавассути ВАО ҳарчи бештар таълиқ карда шавад. Ин ҳолат ба ҷалби онҳо ба сиёсат ва равандҳои сиёсӣ мусоидат менамояд.

5. Таҳлили равандҳои сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад, ки маданияти сиёсии ҷавонон дар сатҳи қаноатбахш ташаккул ёфтааст. Ин ҳолат ба фаъолнокии сиёсии ҷавонон таъсири калон мерасонад. Сатҳи нокифояи ташаккули маданияти сиёсӣ аксар вақт боиси он мегардад, ки онҳо фаъолияти наҷандон баланди сиёсӣ нишон медиҳанд. Бо мақсади баланд бардоштани маданияти сиёсии ҷавонон барои беҳтар намудани фаъолияти сиёсии ҷавонон бояд аз воситаҳои гуногуни илмӣ истифода карда шавад, то ки ҷавонон ҳарчи бештар фаъолияти назаррас анҷом диҳанд. Баланд бардоштани маданияти сиёсӣ яке аз воситаҳои асосӣ барои ташаккули низоми демократӣ мебошад.

6. Технологияи иттилоотии муосир ба дараҷае ташаккул ва инкишоф ёфта истодааст, ки таъсири он ба тамоми қишрҳои ҷомеа ва соҳаҳои ҳаёт расида истодааст. Дар шароити муосири инкишоф таъсири он бештар ба ҷавонон мушоҳида мешавад. Махсусан, истифодаи бемаҳдуди он дар байни ин қишри ҷомеа масоили истифодаи самараноки онро рӯзмара гардонидаст. Дар ҳоле ки дар ҷаҳони муосир аксари технологияҳо бо мақсадҳои мухталиф, ки дар асоси манфиати ашхоси гуногун бунёд гардидааст, истифода мегардад, мақсадноқ истифода намудани он ба манфиати аҳли ҷомеа мебошад.

Аҳамияти назариявӣ таҳқиқот. Таҳқиқоти илмӣ анҷомдодашуда ва натиҷаҳои бадастомадаи он метавонанд дар соҳаи сиёсатшиносӣ бо мақсади баланд бардоштани фаъолнокии сиёсии ҷавонон мавриди истифода қарор гирад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот. Аҳамияти амалии таҳқиқот аз байнифанӣ будани он бармеояд, зеро предмети таҳқиқот бо назарияи сиёсат, сотсиологияи сиёсӣ ва психологияи сиёсӣ алоқаи зич дорад, ки ин ба коркарди таснифоти амалан истифодашавандаи фаъолнокии сиёсӣ имкон медиҳад. Натиҷа ва хулосаҳои дар диссертатсия пешниҳодгардида метавонанд дар самти қабули барномаҳои марбут ба самти ҷавонон истифода гарданд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ - дар рафти таҳлили мавзӯи таҳқиқотӣ маълумоти мушаххас истифода карда

шудааст, ҳамзамон ҳаҷми маводи тадқиқотӣ ба талабот ҷавобгӯ мебошад. Тавсияҳои пешниҳодгардида дар асоси натиҷаҳои илман асоснокшуда пешниҳод карда шудаанд.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия дар мавзуи “Хусусиятҳои ғаёлнокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ ба шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ мувофиқат менамояд.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Омодаسازیи мавзуи тадқиқотӣ маҳсули ғаёлияти кори муаллиф буда, корҳои илмӣ – тадқиқотӣ бо ғаёлияти ҳуди муаллиф анҷом дода шудааст. Дар тадқиқоти анҷомдодашуда муаллиф нақши ҷавонро дар ҳаёти сиёсӣ нишон додааст, ҳамзамон, роҳҳои самараноки ғаёлнокии сиёсии онҳоро низ мавриди баррасӣ қарор додааст.

Тасвир ва амалиسازیи натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои асосии тадқиқот дар мақолаҳои муаллиф нишон дода шудаанд. Рисолаи диссертатсионӣ дар ҷаласаи васеи кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншох Шохтемур мавриди муҳокима қарор гирифта, барои ҳимоя тавсия гардидааст.

Интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия. Аз рӯйи мавзуи диссертатсия муаллиф шаш мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таърифи расонидааст.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия дар ҳаҷми 176 саҳифаи матни компютерӣ таълиф гардида, аз мундариҷа, феҳристи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо ва рӯйхати сарчашмаҳо ва адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

ҚИСМҲОИ АСОСИИ ТАҲҚИҚОТ

Дар муқаддимаи кори диссертатсионӣ муҳимияти илмии мавзуи интихобшуда ба таври дақиқ нишон дода шудааст. Мубрамияти мавзӯ ва аҳамияти он дар давраи муосир, махсусан, шароити кишвари мо нишон дода шудааст. Дар қисмати тавсифи умумии таҳқиқот объект ва мавзуи таҳқиқот, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, асосҳои назариявӣ, методологии таҳқиқот, нағзҳои илмӣ, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ, методологӣ, илмӣ ва амалии

таҳқиқот, саҳми шахсии докталаб, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисос нишон дода шудаанд.

Боби якуми диссертатсия – **«Асосҳои назариявӣ – методологии таҳқиқи Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон»** - аз се зербоб иборат буда, дар онҳо бо истифода аз адабиётҳои гуногуни илмию назариявӣ ҷаҳолҳои методологии Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон ва махсусиятҳои онҳо нишон дода шудаанд.

Дар зербоби 1.1. **«Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон: маҳият ва хусусиятҳои он»** – масъалаҳои муҳталифи Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон мавриди омӯзиш ва баррасии ҳамаҷониба қарор дода шудаанд. Ҳамзамон, ҷаҳолҳои методологии омӯзиши Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон, омилҳо ва заминаҳои ташаккули Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон нишон дода шудаанд. Мафҳумҳои Ҷаҳолӣ ва Ҷаҳолӣ сиёсӣ бо истифода аз луғатҳо шарҳ дода шудаанд.

Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ яке аз масъалаҳои баҳсталаби давраи муосир буда, муҳаққиқони зиёде ҳангоми таҳқиқотҳо назарияҳои муҳталифро пешниҳод намудаанд. Дарвоқеъ, масъалаи мазкур актуалӣ буда, дар шаклҳои гуногун намудор мегардад. Равандҳои сиёсии ҷомеаро бидуни Ҷаҳолнокии сиёсии насли ҷавон тасаввур намудан ғайриимкон мебошад. Мо шояди ҳол ҳастем, ки ҷавонон дар аксарияти мавридҳо иштирокчиҳои асосӣ дар равандҳои сиёсӣ ҳастанд. Аммо масъалаи асосӣ танҳо иштирок набуда, натиҷаҳои ниҳони он асос мебошанд. Ҷавонон бояд дар равандҳои сиёсӣ мақсаднок Ҷаҳолӣ намуда, барои амалӣ намудани ҳадафҳои сиёсии худ кӯшиш намоянд.

Ҷаҳолнокии сиёсӣ низ аз ҷониби донишмандон ба таври васеъ мавриди омӯзишу баррасӣ қарор гирифтааст. Ҳангоми омӯзиш муҳаққиқон нуктаи назарҳои муҳталифро пешниҳод намудаанд. Гуногунии таҳлилҳои анҷомдодашуда вобаста ба масъалаи Ҷаҳолнокии сиёсӣ фаҳмиши онро мураккаб гардондааст. Ҳолати мазкур барои пайдо кардани тасаввуроти ягона оид ба Ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон душвориро ба бор меорад. Ба омӯзиши масъалаи Ҷаҳолнокии сиёсӣ Г.Алмонд, С.Верба, Д.Олшанский, Л.Милбрас, М.Каазе, А.Марш ва дигарон бештар машғул гардидаанд.

Ҷаҳолнокии сиёсӣ яке аз шаклҳои шомил шудани субъектҳо ба сиёсат, маҷмӯи амалиёти онҳо барои расидан ба ҳадафҳои гурӯҳӣ мебошад.

Рафтори сиёсӣ ин Ҷаҳолӣ субъектҳо мебошад, ки дар доираи барномаи муайян барои амалӣ сохтани манфиатҳои гурӯҳӣ Ҷаҳолӣ мекунанд.

Масъалаи фаълнокии сиёсиро муҳаққиқон Г.Алмонд ва С.Верба ба таври васеъ мавриди омӯзиш қарор додаанд. Донишмандони мазкур дар рафти таҳқиқоти худ фарҳанги сиёсии кишварҳои гуногунро бо мақсади муайян кардани фаълнокии сиёсии онҳо мавриди омӯзиш қарор додаанд.

Дар илмҳои ҷомеашиносии муосир, махсусан, сиёсатшиносӣ омӯзиши масъалаҳои назариявӣ ва амалии вобаста ба фаълнокии сиёсии ҷавонон аҳамияти муҳимро касб намудааст. Омӯзиши масъалаҳои гуногуну серпахлӯи марбут ба ҷавонон ва махсусан, ҷалб ва иштироки онҳо дар ҳаёти сиёсӣ яке аз мавзӯҳои доғи рӯз ва баҳсталаби замони муосир мебошад. Зеро то ҳол тадқиқоти анҷомдодашуда тамоми самтҳои фаълнокии сиёсии ҷавононро фаро нагирифтааст ва аз ҷониби дигар, вобаста ба тағйирёбии босуръати фазои ҷаҳони имрӯза ин мавзӯ баҳсҳои навро ба миён оварда истодааст. Сабаби ин ҳолат ин, пеш аз ҳама, тафовутҳои сиёсӣ, фарҳангӣ, иҷтимоӣ ва гуногунии фаълнокии сиёсии ин кишри ҷомеа ба ҳисоб меравад. Дар ҳеҷ як давра ягон кишвари олам натавонистааст, ки рушди сиёсии ҷомеаи худро бидуни дастгирии табақаи мазкур дар сатҳи хуб ташаккул диҳад. Ҳамин ҳолат дар бисёр мавридҳо баҳси муҳимияти объекти тадқиқотҳоро оид ба хусусияти фаълнокии сиёсии ҷавонон ташкил медиҳад.

Ҳар як давра вобаста ба дараҷаи тараққиёти худ шаклҳои омӯзиши махсуси мушкилоти худро роҳандозӣ менамояд. Имрӯзҳо зарурате пеш омадааст, ки омӯзиши масъалаҳои фаълнокии сиёсии ҷавонон аз нигоҳи давраи тезутундшавии бесобиқаи рақобатҳо мавриди омӯзиш қарор гирад. Давраи муосир вобаста ба арзишҳои худ аз давраҳои қаблӣ ба кулӣ фарқ менамояд, ки ин ба фаъолияти иҷтимоию сиёсии аҳли ҷомеа ва махсусан, фаълнокии сиёсии насли ҷавон таъсиргузор мебошад. Хосиятҳои асосии давраи навро, пеш аз ҳама, зудтағйирёбандагӣ, пайдоиши масъалаҳои куллан дигар дар ҳаёти сиёсӣ ва аз ҳад зиёд будани масъалаҳои фарогиру алоқаманд бо ҳаёти сиёсӣ ташкил медиҳад. Дар чунин маврид ҷавононро зарур аст, ки дар асоси донишҳои мукаммали сиёсӣ барои дарёфти мақоми шоистаашон дар ҷомеа фаъолияти пурсамар намоянд.

Дар зербоби 1.2. **«Омӯзиши асосҳои назариявии фаълнокии сиёсии ҷавонон дар илмҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ»** – қайд карда шудааст, ки яке аз масъалаҳои марказии фаълнокии сиёсии ҷавононро омӯзиши ҳамаҷонибаи асосҳои назариявии он ташкил менамояд. Зеро бидуни омӯзиш ва дарки падидаҳои мазкур муайян намудани рушди минбаъдаи фаъолияти ҷавонон басо мушкил мебошад. Омӯзиши асосҳои фаълнокии сиёсии ҷавонон дар доираи илмҳои сиёсӣ масъалаи рӯзмарра ба шумор меравад ва вобаста ба он назарҳои зиёди илмӣ пешниҳод карда шудаанд. Бидуни дарки ҷанбаҳои назариявии фаълнокии сиёсии ҷавонон дарки масоили дигари ба

он алоқаманд, хосса, самти хусусиятҳои амалишавии он мушкил мебошад. Омӯзиши самти назариявии масъала имконият медиҳад, ки мушкилоти ҷойдоштаи марбут ба фаъолияти сиёсии ҷавонон дар равандҳои сиёсӣ муайян карда шуда, ҳамзамон роҳҳои ҳалли он низ асоснок карда шаванд.

Дар илмҳои сиёсӣ ҷомеашиносии замони муосир омӯзиши масъалаи ташаккули шаклҳои нави фаъолнокии сиёсии ҷавонон дар ҳаёти ҷомеа мубрамият пайдо кардааст. Ҳамрадиҳои шаклҳои анъанавии фаъолнокии сиёсӣ имрӯз шаклҳои наवे, монанди онлайн – фаъолгардӣ бештар густариш ёфтаанд. Тадқиқот нишон медиҳад, ки онлайн – фановариҳо ба болоравии нақши ҷавонон дар сиёсат ҳарчи бештар аини замон мусоидат кардан доранд. Ба зами ин, агар пештар интернет чун қисми ночизи раванди сиёсӣ арзёбӣ мешуд, имрӯз бошад, ба шарофати ҷалби ҷавонон ба интернет фаъолнокии онҳо дар ҳаёти сиёсӣ метавонад ба ҳайси яке аз шаклҳои муҳими фаъолияти сиёсӣ мавриди баррасӣ қарор гирад. Масъалаи мазкур зимни омӯзиши мавзӯҳои алоқаманд бо воситаҳои нави иттилоотӣ ҳамчун яке аз воситаи баландбардории маърифати шаҳрвандӣ низ баррасӣ гардида, таваҷҷуҳи бештар ба омӯзиши нақши шабакаҳои иҷтимоӣ, блогҳо ва ғайра дар танзими фаъолнокии шаҳрвандию сиёсӣ нигаронда шудааст. Имкониятҳо ва таҳдидҳои тадбиқи матбуоти нав дар муқоиса бо нақши соҳаи маориф дар ин равандро баён гардидаанд. Чунин таҳлил карда мешавад, ки мактаб имкониятҳои ҷавонро дар зоҳиргардонии мавқеи сиёсӣ шаҳрвандиашон нисбат ба воситаҳои нави иттилоотӣ маҳдуд мегардонад. Ҳалли ин масъала бо тадбиқи васеи медиа - фановариҳо дар соҳаи маориф имконпазир аст, то ки доираи имкониятҳои ҷавонон вусъат бахшида шавад.

Асоси тамоми шакли фаъолиятро дар ҳаёти сиёсӣ захираҳо муҳайё менамоянд. Аз ин хотир, бе бунёд ва мачудияти захираҳои зарурӣ роҳандозӣ намудани шаклҳои фаъолият ва хосса, фаъолияти сиёсӣ номумкин мебошад. Фаъолнокии сиёсии ҷавонон низ дар ҳоле дар сатҳи хуб ба роҳ монда мешавад, ки заминаҳои зарурӣ мавҷуд бошанд. Ҷавонон бо фаъолияти худ дар тамоми соҳаҳо, новобаста аз шакли амалашон, таъсири калидӣ доранд.

Ба сифати захираҳои фаъолнокии ҷавонон, пеш аз ҳама, имкониятҳои аз ҷониби ниҳодҳои сиёсӣ фароҳамоварда баромад менамоянд. Ҳар қадар ниҳодҳо шароити фаъолият намуданро бештар ба роҳ монанд, ҳамон андоза ҷавонон низ фаъолияти назаррас ва манфиатбор анҷом медиҳанд.

Дар зербоби 1.3. **«Ҷавонон ҳамчун субъекти муносибатҳои сиёсӣ дар ҷомеа: ҳолат ва тамоюлҳои инкишоф»**- қайд гардидааст, ки ҷавонон вобаста ба вазъият метавонанд ҳамчун субъекти муносибатҳои сиёсӣ баромад намоёнд. Насли ҷавон яке аз гурӯҳҳои фаъоли ҳаёти сиёсӣ ба шумор рафта, фаъолияти онҳоро бештар мавқеи иҷтимоияшон муайян менамояд.

Чавонон бо баъзе аз хусусиятҳои худ, ба монанди фаъолият ва ҳаракатнокӣ аз гурӯҳҳои дигари иҷтимоӣ комилан дар тафовут мебошанд. Чунин ҳолат барои ташаккули онҳо ҳамчун субъект дар муносибатҳои сиёсӣ шароит фароҳам меорад. Ба андешаи О.А. Коряковтсева, чавонон манбаи қудрат ва объекти таъсиррасон барои расидан ба ҳадафҳои муайяни сиёсӣ мебошанд.

Дар баробари ин ташаккул ва инкишофи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар шароити кишвари мо имконияти фаъолият намудани чавонро дар ҳаёти сиёсӣ ба миён овардааст. Фаъолияти чавонон ба ҳайси сиёсатмадор, аъзои парламент ва дигар ташкилотҳои ҷамъиятию сиёсӣ нишонаи он аст, ки онҳо яке аз субъектҳои асосӣ дар мақомоти давлатӣ ва ҳамзамон ташаббускор баҳри рушди ҷомеа мебошанд.

Дар ташаккули чавонон ҳамчун субъект муносибатҳои сиёсӣ нақши иттилоот басо бузург мебошад. Бо таъсири раванди мазкур тарзи ташаккули шуури сиёсии насли наврас комилан тағйир меёбад. Он ҳамзамон дар шаклгирии фаъолнокии сиёсии чавонон таъсиргузор мебошад. Ба назари донишманд О.Е. Гришин, интернет дар рафти фаъолияти сиёсии чавонон ба яке аз минбарҳои асоситарин табдил меёбад. Дар натиҷаи таъсири иттилоот арзишҳои анъанавӣ марҳила ба марҳила аз байн мераванд ва ҷойи онҳоро арзишҳои нав бо махсусияти хоссашон ишғол менамоянд. Субъектҳои тадбиқи сиёсати давлатии чавонон, пеш аз ҳама, мақомоти давлатӣ, мақомоти иҷроияи ҳокимияти маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва амсоли инҳо мебошанд. Омили дигар барои рушди чавонон ҳамчун субъект дар муносибатҳои сиёсӣ ин бунёди системаи сиёсӣ дар заминаи модели гуногунандешӣ мебошад. Чунин система имконият медиҳад, ки чавонон ҳангоми фаъолнокии сиёсӣ озод, ташаббускор ва эҷодкор бошанд. Дар баробари ниҳодҳои давлатӣ рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ низ барои ташаккулёбии чавонон мусоидат мекунад.

Мушоҳидаҳо нишон медиҳад, ки тайи солҳои охир иштироки чавонон дар раванди сиёсӣ давра ба давра боло рафта истодааст. Намояндагони соҳаҳои гуногун низ ақида доранд, ки фаъолнокии чавонон дар тамоми самтҳо ташаккул ёфта, боиси пешравӣ ва рушд гардида истодааст. Таҷрибаи солҳои охир нишон медиҳад, ки чавонон ба масъалаҳои сиёсӣ тавачҷуҳи хосса зоҳир менамоянд. Раванди интиҳобот яке аз равандҳои сиёсии осоиштае мебошад, ки ба ҳар як шахс барои иброи ақидаи сиёсии худ шароит фароҳам меорад. Он воситаи осоишта ва самараноки қонунӣ гардонидани ҳокимияти давлатӣ буда, ифодакунандаи иродаи шахсият дар ҳокимият аст. Чавонон ҳамчун қисми асосии давлат аз ин раванд дар қанор нестанд. Онҳо дар равандҳои интиҳоботӣ яке аз қисмҳои асосии

интихобкунандагонро ташкил медиҳанд ва бо иштироки фаёлашон ба ин маъракаи муҳими сиёсӣ таъсири басо бузург мерасонанд.

Чавонон бо назардошти вазифаҳои асосии худ дар ҷомеа марҳила ба марҳила мавқеи иҷтимоию сиёсии худро соҳиб гардида, ба яке аз субъектҳои асосӣ ва фаъл дар муносибатҳои сиёсӣ табдил меёбанд. Чунин зухуроти иҷтимоӣ ба сифатҳои иҷтимоию сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ ва маданияту фарҳанги онҳо вобастагӣ дорад. Ҳамзамон, қонунҳои амалкунанда дар ҳар як кишвар ба рафтор ва фаъолияти ин гурӯҳ таъсир мерасонад. Ин ҳолатҳо ба таври объективӣ дар шаклگیری дараҷаи фаъолияти сиёсии чавонон осори бузурге мегузорад ва ин боиси он мегардад, ки ҳамчун субъекти фаъоли муносибатҳои сиёсӣ мавқеашонро муайян намоянд.

Омилҳои зиёде ба назар мерасад, ки ба ташаккулёбии чавонон ҳамчун субъекти муносибатҳои сиёсӣ боис мегардад. Онҳо бо таъсири муносибатҳои иҷтимоӣ ва равандҳои сиёсӣ ба субъекти бевоситаи раванди сиёсӣ мубадал мешаванд ва ба рафти равандҳо таъсири асосиро мегузоранд. Дар баъзе ҳолатҳо маҳдудиятҳои синнусолӣ, ки қонунгузории амалкунанда муқаррар кардааст, барои фаъолият намудани ин гурӯҳи иҷтимоӣ имкониятҳоро то андозае маҳдуд менамояд.

Боби дууми диссертатсия – **«Хусусиятҳои зухури фаълнокии сиёсии чавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон»** - аз се зербоб иборат буда, дар он бештар ба масъалаҳои рушдӣ чавонон ва иштироки онҳо дар равандҳои сиёсӣ таваҷҷуҳ карда шудааст. Ҳамзамон ҳолатҳои ниҳодишавии чавонон ва иштироки онҳо дар доираи ниҳодҳои муайян, ҳолатҳои ташаккули маданияти сиёсии чавонон ва таъсири онҳо ба равандҳои инкишоф дар шароити кишвари мо, таъсири технологияҳои навини иттилоотию коммуникатсионӣ ба фаълнокии сиёсии чавонон мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Дар зербоби 2.1. **«Ниҳодигардонии иштироки чавонон дар сиёсат ва хусусияти он дар шароити Тоҷикистон»** - Ниҳодигардонии иштироки чавонон дар ҳаёти сиёсӣ дар шароити муосир яке аз масоили асосӣ ва муҳим барои ҷалби чавонон ба фаълнокии сиёсӣ ба шумор меравад. Он воситае мебошад, ки тавассути он чавонон имкон пайдо менамоянд, ки дар равандҳои сиёсӣ бо шакли дастаҷамъона ва ё инфиродӣ амал намоянд. Он асосан имконияти муттаҳид гардидан ва фаъолият намудани чавононро дар доираи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ҳизбҳои сиёсӣ, парлумонҳо ва амсоли инҳо ба вучуд меорад. Хусусияти асосии ниҳодишавии чавононро дар доираи ниҳодҳо, пеш аз ҳама, мақсаднок ва дастаҷамъона амал кардан, арзишҳои ягона, идеологияи иштирокчиён, зиддиятҳои сиёсӣ, психологӣ ва монанди инҳо ташкил менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди расман соҳибистиклол гардидан ба масоили мухталифи ҷавонон таваҷҷуҳи бевосита равона намуда, онҳоро яке аз пойдеворҳои асосӣ барои ташаккули давлати миллии тозаистиклол мешуморид. Махсусан, ниҳодигардонӣ ва дар доираи ниҳодҳои муайян фаъолияти самаранок намудани ҷавонон, ба даст овардани натиҷаҳои самарабахш барои рушди оянда ҳадафҳои асосии давлату Ҳукумати кишварро ташкил медоданд. Ниҳодигардони иштироки ҷавонон дар сиёсат дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз масоили рӯзмара барои кишвари мо ба шумор меравад. Зеро баъди соҳибистиклолӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дар доираи ниҳодҳои муайян амал намудани ҷавонон масъалаи муҳим доништа мешуд. Бунёди шароити арзанда барои фаъолияти ҷавонон дар доираи ниҳодҳо ба рушди минбаъдаи давлат мусоидат менамояд. Зеро асоси фаъолияти ҷавонон бештар дар доираи ниҳодҳо ба роҳ монда мешавад. Ба андешаи И.М. Илинский, ташкилотҳои ҷавонон системаи иҷтимоист, ки мувофиқи мафкураи муайян, мақсади умумӣ ва вазифаҳои мушаххас дар асоси манфиатҳо ва талаботҳои одамон, ки ба онҳо муттаҳид мешаванд, ташаккул меёбанд. Ҳолати амалишавии фаъолнокии сиёсии ҷавонон аз низоми сиёсӣ, муносибати фаъоли ниҳодҳои ҷавонон ба низоми сиёсӣ, вазъи иқтисодию сиёсии кишвар ва шавқу рағбати онҳо вобаста мебошад. Низоми сиёсӣ низ ба фаъолнокии сиёсии ҷавонон ва ҳолати ниҳодишавии онҳо таъсири бузург мерасонад. Зеро бидуни мавҷудияти заминаҳои ҳуқуқӣ, ки аз ҷониби низоми сиёсӣ муқарар карда мешавад, бунёди ниҳодҳои сиёсӣ ва ниҳодишавии қишрҳои гуногуни ҷомеа, махсусан ҷавонон ғайриимкон мебошад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз оғози давлатдорӣ худ ба масоили ҷалби ҷавонон дар доираи ниҳодҳо, ниҳодишавии онҳо, бо қабули як қатор барномаҳои қонунӣ ва таъсиси ниҳодҳои марбут ба ҷавонон, барои самаранокӣ фаъолнокии сиёсии ҷавонон шароити арзандаро ба миён овардааст. Боиси қаноатмандист, ки ҲҚТ барои рушди ҷавонон ва фаъолияти онҳо иқдомҳои лозимаро анҷом медиҳад ва пайваста дастгирии ҳамачониба менамояд.

Вобаста ба хусусиятҳои синусолӣ низ ниҳодишавӣ дар байни ҷавонон қомилан дар тафовут мебошад. Ҳар марҳилаи синусолӣ хосиятҳои хосро доро мебошад. Дар ҷавонии ибтидоӣ ҷавонон бештар бемақсад ва аз рӯи завқ дар доираи иттиҳодияҳо фаъолият менамоянд. Дар давраҳои баъдина бошад, ҷавонон бештар мақсаднок дар равандҳои иштирок мекунанд. Аз ин хотир, нақши омили синусолӣ низ бузург мебошад.

Ҳолати дигари таъсиргузор ба дараҷаи ниҳодишавии ҷавонон ин сатҳи маълумотнокии онҳо мебошад. Ҳар қадаре дараҷаи маълумотнокии онҳо баланд бошад, ниҳодишавии онҳо самаранок ва манфиатбахш мегардад. Паст будани маълумотнокӣ боиси ғаёлнокии сиёсии бемақсад дар байни ҷавонон мегардад.

Хусусиятҳои зоҳиршавии ниҳодишавии ғаёлнокии ҷавононро дар қорҷубаи ғаёлияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ҳизбҳои сиёсӣ хубтар мушоҳида кардан мумкин аст. Дар марҳилаи муосир ҷомеаи ҷаҳониро раванҷҳои нав фаро гирифта, марҳила ба марҳила афзоиш ёфта истодаанд, ки ба ғаёлияти минбаъдаи ҷавонон ва рушди давлатҳо таъсири амиқ мегузорад. Яке аз чунин раванҷҳои муосир ин афзоиш ёфтани ғаёлияти сиёсии ҷавонон дар доираи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба шумор меравад. Имрӯзҳо насли ҷавон ба тамоми масъалаҳои давлатию ҷамъиятӣ, аз ҷумла, сиёсати дохилию хориҷии кишварашон тавачҷуҳи ҷиддӣ доранд. Ҷавонони муосир танҳо муҳокимакунандаи мушкilotи даври худ набуда, ҳамзамон кӯшиш ба харҷ медиҳанд, ки тавассути ғаёлият дар ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҳизбҳои сиёсӣ баҳри ҳал намудани мушкilotи ҷойдоштаи ҷомеа сахмгузори наоянд ва ҳолати мазкур дар амалияи ҷамъиятӣ ба хубӣ намудор мебошад. Ҳолати мазкур нишонаи боло рафтани маданияти сиёсии онҳо мебошад, зеро ғаёлнокии сиёсӣ ва муҳокимарониҳо бидуни донишҳои қофӣ сиёсӣ ҷой дошта наметавонанд.

Дар зербоби 2.2. «**Таъсири маданияти сиёсӣ ба зуҳури ғаёлнокии сиёсии ҷавонон**» - Арзишҳо, урфу одатҳо ва анъанаҳои, ки муддати тӯлонӣ ва бо мурури замон боқӣ мемонанд, дар раванди ҷомеапазирии сиёсӣ аз насл ба насл мегузаранд, унсурҳои устувор ва марказии маданияти сиёсиро ташкил мекунанд. Маданияти сиёсӣ арзишҳои сиёсӣ, меъёрҳо ва анъанаҳои аз ҷониби умум қабулшуда ва ақидаҳои устувореро фаро мегирад, ки муносибатҳои мутақобилаи дохили сиёсатро ба танзим медарорад. Дар ҳолати таъсири мутақобилаи маданияти сиёсӣ бо системаи сиёсӣ сатҳи инфиродии маданияти сиёсӣ бо сатҳи маданияти сиёсии миллӣ муттаҳид мегардад. Маданияти сиёсӣ ҳамчун шакли рафтор дар натиҷаи ғаёлияти объективӣ пайдо шуда ташаккул меёбад.

Дар шароити Тоҷикистон ташаккули маданияти сиёсӣ бараъло ба мушоҳида мерасад. Дар ташаккули он асосан нақши арзишҳои муосири байналхалқӣ ва омехташавии он бо фарҳанги сиёсии миллӣ басо бузург мебошад. Маданияти сиёсӣ дар шакли муайян зуҳур мекунанд ва он ифодакунандаи дараҷаи маърифат ва симои ҳуди аъзоӣ ҷомеа мебошад. Тағйироте, ки дар даҳсолаи охир дар ҳаёти ҷамъиятию сиёсии

кишвари мо ба миён омадааст, асосан ба арзишҳои нави сиёсии ҷомеа нигаронида шудааст. Арзишҳои қабиле, ки ҷомеаро дар сатҳи зарурӣ идора мекарданд, моҳияти худро аз даст додаанд ва барои марҳилаи нав қамаҳмаиёт мебошанд. Маданияти сиёсӣ таҳкурсии мебошад, ки тавассути он сиёсати воқеӣ дар давлат амалӣ карда мешавад. Донишмандони имкониятҳои психологӣ ташаккули маданияти сиёсӣ имконият медиҳад, ки ояндаи ҳаёти сиёсӣ ва татбиқи самаранокии онҳо дар шароити муайян дақиқ карда шавад.

Маданияти сиёсии ҷавонон низ дар ҳаёти сиёсӣ, махсусан, дар шаклгирии равандҳои сиёсӣ ва ғайриқонунии сиёсии ҷавонон таъсиргуздор аст. Зеро маданияти сиёсӣ асос барои ғайриқонунӣ намудан дар равандҳои сиёсӣ доништа шудааст. Ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон маданияти ба худ хосро доро мебошанд. Дар бештари мавридҳо ҳангоми ғайриқонунии сиёсӣ онҳо ба арзишҳои анъанавӣ таъсир менамоянд. Баланд будани маданияти сиёсии ҷавонон иштироки мақсадноки онҳоро дар равандҳо афзоиш медиҳад, ки ин ҳолат барои рушди минбаъдаи давлат нақши асосиро дорад ва ҳамзамон пояҳои давлатдориро мустаҳкам менамояд. Ҳолати мазкурро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷиҳати соҳибистиклолии кишвар дарк намуда, барои ташаккули маданияти сиёсии ин қишри ояндасоз заминаҳои заруриро бунёд намудааст. Таъсиси як қатор созмони ташкилотҳои ҷавонон, қабули барномаҳои муайяни давлатӣ, имконияти васеи иштирок дар равандҳои сиёсӣ ва корҳои идоракунии барои рушди ҷавонон мусоидат намуд. Амалияи ҷамъиятӣ нишон медиҳад, ки маданияти сиёсии ҷавонон дар кишвар дар сатҳи зарурӣ ташаккул ёфтааст. Ҷавонон ҳамчун нерӯи пешбаранда дар ҷамъият, дар соҳаҳои мухталиф, махсусан, самти сиёсат ва идоранамой муваффақона ғайриқонунӣ менамоянд.

Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ташаккули маданияти сиёсӣ имкониятҳои зиёде ҷой доранд. Ҳуҷҷатҳои сиёсии амалкунанда, махсусан, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ғайриқонунии сиёсии ҷавонон, ки яке аз омилҳои ташаккули маданияти сиёсӣ дар байни онҳо мебошад, имкониятҳои хубро бунёд гузоштааст. Махсусан, он тағйири иловаҳое, ки дар соли 2016 ба он ворид карда шуд, синни роҳбарӣ ҷавон карда шуд, ки ин беҳтарин имконият барои ҷавонон ҳангоми ғайриқонунии сиёсӣ мебошад. Ҳамзамон дар кишвар як қатор ниҳодҳои марбут ба ҷавонон амал менамоянд, ки дар онҳо асосан ҷавонон амал намуда, маърифати сиёсии худро ташаккул медиҳанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми татбиқи сиёсати хориҷии худ низ масъалаи ҷавонро сарфи назар накардааст. Махсусан, дар доираи ҳамкори бо СҲШ, ИДМ ва дигар созмонҳои байналхалқӣ ҳамкори

чавононро дар сатҳи байналхалқӣ ва минтақавӣ амалӣ менамояд. Маҳз ҳамин омилҳо ва имкониятҳо мебошад, ки имрӯз чавонон дар амалияи ҷамъиятӣ фаъолона иштирок намуда, аз худ маданияти сиёсии баланд нишон медиҳанд.

Вобаста ба воқеияти замони муосир зарурияти як навъи бозсозии маданияти сиёсӣ дар байни чавонон ба миён омадаст. Мо маданияти сиёсии кишвари худро, ки бо арзишҳои мадании кишварҳои дигар омехта гаштааст, вобаста ба манфиатҳои миллии худ бояд ташаккул диҳем ва таъсири манфии онро дур созем. Барои анҷоми муваффақонаи ин амал бояд ҳар як фарди ҷомеа масъулияти баланд эҳсос намояд.

Дар зербоби 2.3. **«Таъсири технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ ба фаъолнокии сиёсии чавонон дар замони соҳибистиқлолӣ»** - Давраи муосирро бе иттилоот ва технологияҳои нави иттилоотӣ тасаввур намудан мушкул мебошад, зеро иттилоот ба яке аз ниёзҳои аввалиндараҷа барои инсоният дар ин давра мубаддал гардидааст. Дар асри XXI технологияи иттилоотӣ дар шаклҳои гуногун ташаккул ёфта истодааст, ки аз шаклҳои таърихӣ худ қомилан тафовут дорад. Ба ҳамин хотир, ояндаи ҳар як ҷомеаро дар ҳоле пешбинӣ намудан мумкин мегардад, ки рушди иттилоотии он таъмин карда шавад, зеро бидуни он пешрафти аксарияти соҳаҳои ҳаётро таъмин намудан ғайриимкон мебошад. Технология вобаста ба он, ки мо онро чи гуна истифода мебарем, ба соҳаҳои гуногун таъсири худро мерасонад.

Таъсири технологияҳои иттилоотии муосир ба фаъолнокии сиёсии чавонон дар доираи илмҳои сиёсӣ падидаи нав, мураккаб ва доманадор мебошад. Дар асри XXI технология ба тамоми ҷабҳаҳои ҳаёти инсон таъсири худро расонида истодааст. Он ба фаъолнокии сиёсии чавонон низ таъсиргузор аст. Имрӯз шаклҳои фаъолнокии сиёсии чавонон, вобаста ба талаботи замон, аз шаклҳои анъанавӣ тафовути қалон дорад. Чавонон бештар ба шакли муосири фаъолнокии сиёсӣ, ки таввасути технологияи иттилоотӣ ва шабақаҳои иҷтимоӣ роҳандози карда мешавад, амал менамоянд. Истифодаи самаранокӣ технологияҳои иттилоотӣ дар ҳаёти сиёсӣ ва роҳандозии равандҳои сиёсӣ ба манфиати аҳли ҷомеа мебошад. Истифодаи мақсаднок ва бомаърифати технологияи иттилоотӣ имконият медиҳад, ки вақт сарфа шавад, шаффофият таъмин гардад, маълумот саривақт ҷамъоварӣ ва таҳлил карда шавад, масраф қамтар карда шавад. Ҳолати дигар дар давраи муосир ин ғайриимкон будани роҳандозӣ намудани равандҳои сиёсӣ бидуни технологияи иттилоотӣ мебошад. Дар равандҳои сиёсӣ ҳангоми фаъолнокии худ чавонон аз технологияи муосир ба таври густурда истифода менамоянд. Аз ҳамин хотир, технологияи иттилоотӣ ва

иттилоот ба яке аз ниёзҳои аввалиндараҷаи инсоният мубадал гардидааст. Қайд кардан ба маврид аст, ки технологияҳои иттилоотии замони муосир, пеш аз ҳама, ба муносибатҳои сиёсӣ, равандҳои сиёсӣ, фаъолияти сиёсӣ ва ниҳодҳои сиёсӣ таъсири бештар расонида, шаклҳои зоҳиршавии онҳоро дигаргун намуда истодаанд.

Ҳолати мазкур барои Ҷумҳурии Тоҷикистон низ таъсироти гуногуни худро расонида истодааст. Мушоҳидаҳо нишон медиҳад, ки солҳои охир таъсири иттилооти беруна ба аҳли ҷомеа бештар шуда истодааст. Махсусан, дастраси ба шабакаҳои махвораи ба рафтор ва шакли тафаккури ҷавонон бештар таъсиргузор аст. Он боиси он гардидааст, ки ҷавонон аз арзишҳои худ дар канор монда, ба арзишҳои бегона рӯ оваранд. Истифодаи васеъ аз шабакаҳои иҷтимоӣ тавассути технологияи муосир ба маданият ва фаъолнокии сиёсии ҷавонон низ таъсир мерасонад. Онҳо бо тақя ба арзишҳои бегона, ки тавассути ВАО ба он ошно гардидаан дар равандҳои сиёсӣ амал намуда, арзишҳои қонуниро поймол месозанд.

Дар шароити муосир таъсири шабакаҳои иҷтимоӣ ба тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа, алалхусус, соҳаи сиёсӣ ба назар мерасад. Онҳо дар бештари маврид образи ҳаётии гурӯҳи муайян гардидаанд, ки бидуни он фаъолият намуда наметавонанд. Рафти таҳлилҳо нишон медиҳад, ки захираҳои иттилоотии шабакаҳои иҷтимоӣ дар шаклгирии рафтори ҷавонон ҳангоми фаъолияти сиёсӣ низ таъсиррасон мебошад. Ин ҳолат, пеш аз ҳама, муносибати ҷавонро ба ҷомеа ва равандҳои сиёсӣ ба кулӣ тағйир медиҳад. Он имрӯз ҳамчун як воситаи мушаххаси муносибати сиёсӣ доништа мешавад. Шабакаҳои иҷтимоӣ ба ҳамаи гурӯҳҳои иҷтимоӣ, махсусан, гурӯҳҳои синнусолӣ таъсири худро мерасонад. Махсусан, ба фаъолияти сиёсӣ ва маданияи ҷавонон бештар таъсир мерасонад. Ҷавонон аксари ҳолатҳо баҳодихҳои сиёсиро дар асоси маълумотҳои гирифтаи худ аз шабакаҳои иҷтимоӣ пешниҳод менамоянд. Маълумот дар шабакаи иҷтимоӣ на дар ҳама ҳолат ифодагари манфиатҳои умумӣ мебошад. Аз ин хотир, эҳтимолияти ба гурӯҳҳо ҷудо шудани ҷавонон ба амал меояд, ки ин барои рушди минбаъда монеаҳоро эҷод мекунад.

Барои истифодаи дурусти технологияи иттилоотии муосир дар чунин раванди пуртазод иродаи сиёсии қавӣ метавонад ҳамчун воситаи асосии амалнамоӣ баромад намояд. Дар ҳамин маврид таваҷҷуҳ ба масъалаи хусусияти иродаи сиёсии ҷавонон низ меафзояд. Иродаи сиёсӣ яке аз масъалаҳои асосии илмҳои ҷомеашиносӣ ба шумор рафта дар тамоми давраҳо ба он таваҷҷуҳ зоҳир шудааст. Фаҳмиши иродаи сиёсӣ дар назар агарчӣ осон ва содда намояд ҳам, аммо дар асл чандон содда ва осон нест. Зеро он яке аз шаклҳои ҳастие мебошад, ки тавассути он инсоният дар

ҷамъият ва махсусан, раванҷҳои сиёсӣ ғайриро менамояд. Он қобилияти ба амал баровардани ҳадафҳои субъектони сиёсат ва иҷро намудани вазифаҳои ҷамъиятии онҳо мебошад. Мавҷудияти иродаи сиёсӣ дар ҳаёти сиёсӣ бисёр муҳим мебошад. Он имконият медиҳад, ки ҳар як шахс дар ҳаёти сиёсӣ ва раванҷҳо мақсаднок иштирок намуда, натиҷаи заруриро ба даст орад.

ХУЛОСА

Масъалаи ҳарчи бештар самаранок ва ғайрирокии сиёсии бунёдкорона намудани насли ҷавон, бо назардошти рушди манфиатҳои иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангии кишвар, дар солиёни охир ба яке аз масъалаҳои муҳими давлатӣ табдил ёфтааст. Ин бо таҷрибаи андӯхтаи кишварҳои ҳамсоя дар самти истифодаи ҷавонон дар ҳалли масъалаҳои сиёсӣ, пешгирии шомилшавии ҷавонон ба ҳамоишу иқдомҳои гуногуни носолими сиёсӣ низ иртибот дорад, ки дар аксари кишварҳо ба вуқӯъ меоянд.

Баромадҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамоишҳои мухталифи ҷавонон мавқеи роҳбарияти кишварро дар муносибат ба ин гуруҳи синнусолии ҷомеа, яъне ҷавонон, возеҳ нишон медиҳанд. Ҷавонон захираи стратегияи давлатанд, аз мавқеи онҳо дар ҳаёти ҷамъиятӣ – сиёсӣ ва иқтисодӣ, аз эътимоди онҳо ба фардову ғайрирокиашон суръату самти рушди давлати мо вобаста хоҳад буд.

Ҳамин тариқ, масъалаҳои гуногуни “Хусусиятҳои ғайрирокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон” - ро мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода ба чунин хулосаҳо расидем:

1. Ҷавонон гуруҳи иҷтимоӣ – демографияе мебошанд, ки ҳангоми ғайрирокиашон маҷмӯи тавсифоти синнусолӣ ва вивағҳои маҷмӯи иҷтимоии онҳо ба назар гирифта мешаванд. Ҷавонӣ марҳилаи муайян, давраи силсилаи ҳаётии ҳар як шахс аст ва ғайрирокии сиёсӣ нишон додан дар ин марҳила дар ибтидо аз ҳуди шахсият ва баъдан, шароитҳои мавҷуда дар ҳаёти сиёсӣ вобаста мебошад. Аз ин хотир, тамоми кишварҳо новобаста аз дараҷаи инкишофи худ ба ин табақа тавачҷуҳ зоҳир намудаанд. Омӯзиши ҷавонон ва ҷалби онҳо ба ҳаёти сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон низ аз мадди назари донишмандон дар қанор намондааст, зеро рушди минбаъдаи кишвар аз шакли ғайрирокият ва назари онҳо ба ҳаёти сиёсӣ вобастагии қалон дорад [6 -М].

2. Мавҷудияти асосҳо ва захираҳо барои ғайрирокии сиёсии ҷавонон яке аз шартҳои асосӣ мебошад, зеро бидуни мавҷудияти онҳо ҷавонон наметавонанд ғайрирокии сиёсӣ намоянд. Маҳз асосҳо ва захираҳо метавонанд барои иштироки сиёсӣ шароит фароҳам оваранд. Аз ин рӯ, бунёди асосҳои зарурӣ барои ғайрирокии ҷавонон боз ҳам

бештар муҳим мебошад. Дарачаи фаъолнокии сиёсии ҷавонон аз имкониятҳои барои онҳо фароҳамоварда вобастагии зиёд дорад. Ҳар қадар асосҳо ва захираҳо барои фаъолнокии зиёд бошад, ҳамон андоза иштироки сиёсӣ беҳтар мегардад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаҳои зарурӣ барои фаъолнокии сиёсии ҷавонон ба таври кофӣ мавҷуданд, танҳо ҷавонро зарур аст, ки дар асоси онҳо фаъолияти самаранок намоянд [2 -М].

3. Дар ташаккули ҷавонон ҳамчун субъект нақши иттилоот басо бузург мебошад. Он асосан дар шакли тафаккури ҷавонон бештар таъсиргузор аст. Заминаи асосӣ барои ташаккули ҷавонон ҳамчун субъект ин гуногунандешӣ дар ҷомеа, ташаккули ҷомеаи шахрвандӣ ва фаъолияти воқеии ниҳодҳои марбут ба ҷавонон мебошад. Барои он ки ҷавонон ҳамчун субъекти фаъол амал намоянд, бояд ҳарчи бештар принсипҳои ҷомеаи шахрвандӣ дар амал татбиқ қада шавад. Фаъолияти сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи асосӣ ва рӯзмара мебошад. Инро як қатор санадҳои меъёрию ҳуқуқии қабулшуда исбот менамояд [1 -М]; [5 -М].

4. Барои рушди ҳамаҷонибаи ҷавонон ҷалби онҳо ба ҳаёти сиёсӣ дар шароити муосир яке аз воситаҳои асосӣ мебошад. Ташаккули ҷавонон ҳамчун субъекти муносибатҳои сиёсӣ ба дарачаи фаъолнокии сиёсии онҳо дар равандҳои сиёсӣ вобаста аст. Ин раванд дар синни ҷавонӣ бештар самарабахш ҷараён мегардад. Дар ин синнусол ҳадафҳои сиёсии инсон ташаккул меёбанд, ӯ ғоя ва арзишҳои муайяноро мепазирад ва дар амалия тавассути шомилгардӣ ба ҳаёти сиёсӣ фаъолона амалӣ мегардад [5 -М].

5. Ҷумҳурии Тоҷикистон кишварест, ки ҷавонони он маданияти сиёсии хос доранд ва дар равандҳо фаъолият мекунанд. Имрӯзҳо дар кишвар шаклҳои гуногуни ниҳодҳо амал менамоянд, ки аъзоёни фаъоли онҳо ҷавонон мебошанд. Ниҳодҳои мазкур, аз ҷумла ҳизбҳо, созмонҳои ҷавонон, ташкилотҳои ҷавонон дар ниҳодигардонӣ ва шакли иштироки ҷавонон таъсиргузоранд. Шакли фаъолияти ниҳодишуда имконият медиҳад, ки ҷавонон дар равандҳои сиёсӣ иштирок намуда, талаботи худро қонеъ созанд. Аз ин хотир, ташаккул додани ҳолати ниҳодишавии ҷавонон яке аз роҳҳои самаранокӣ ҷалби онҳо ба ҳаёти сиёсӣ мебошад [3 -М]; [10 -М].

6. Ташаккули маданияти сиёсӣ дар байни ҷавонон яке аз масъалаҳои асосӣ ва рӯзмара ба шумор меравад, зеро он барои ояндаи ҷомеаи тоҷикистонӣ биёр муҳим аст. Барои ташаккули он дар сатҳи зарурӣ бояд тамоми аҳли ҷомеа дар якҷоягӣ амал намоянд. Ҷалби ҷавонон ба равандҳои сиёсӣ, ки дар онҳо манфиатҳои онҳо бароварда мегардад, яке аз воситаҳои муҳимтарин барои ташаккули маданияти сиёсии онҳо мебошад. Вобаста ба воқеияти замони муосир зарурияти як навъи бозсозии маданияти сиёсӣ

дар байни ҷавонон ба миён омадаст. Маданияти сиёсии кишвари худро, ки бо арзишҳои мадании кишварҳои дигар омехта гаштааст, вобаста ба манфиатҳои миллии худ ташаккул диҳем ва таъсири манфии онро дур созем. Барои анҷоми муваффақонаи ин амал бояд ҳар як фарди ҷомеа масъулияти баланд эҳсос намоянд [3 -М]; [10 -М].

7. Истифодабарандагони технологияи иттилоотӣ дар шароити кишвари мо аксаран ҷавонон мебошанд ва ин ба фаъолияти онҳо таъсир мерасонад. Ҷавонон бештари мавридҳо технологияро бо мақсадҳои иқтисодӣ ва дилхушӣ истифода мебаранд, ки ин нишонаи заиф будани маданияти истифодабарии технологияи муосир мебошад. Бо роҳандозии барномаҳои махсуси давлатӣ баланд бардоштани маданияти истифодаи технологияи муосир зарур мебошад. Иродаи сиёсӣ яке аз воситаҳои асосӣ барои мақсаднок истифода намудани технологияи иттилоотӣ ба шумор меравад. Он имкон медиҳад, ки шахс ҳангоми фаъолият мақсади муаяни сиёсиро пеш гузорад ва баъдан амал намояд. Ташаккули иродаи сиёсии ҷавонон низ дар шароити муосир амри зарурӣ мебошад [9 -М].

Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот

- Рушду инкишофи ҳар як кишвар аз дараҷаи фаъолнокии сиёсии ҷавонон ва таваҷҷуҳ ба фаъолияти онҳо аз ҷониби мақомотҳои муайян вобаста мебошад. Ҷавонон қувваи асосӣ, нерӯи созанда, пешбаранда ва аксари аҳолиро ташкилкунанда мебошанд. Ба инобат гирифтани назари онҳо ҳангоми амалисозии ҳадафҳои бузург яке аз шартҳои асосии муваффақият мебошад. Ҳар як кишварро зарур аст, ки дар низоми идоракунии худ мавқеи ҷавонро дар сиёсат ба инобат гирад, барои фаъолнокии сиёсии онҳо шароити созгор бунёд созад.

- Иштирок дар равандҳои сиёсӣ ва нишон додани фаъолнокии сиёсии самаранок аз ҷониби ҷавонон дар шуури онҳо мавҷуд мебошад. Ҷавонон аҳамияти ин соҳаи муҳими ҳаётро дарк менамоянд ва сатҳи таъсири равандҳои сиёсиро ба ҳаёти худ баҳогузорӣ менамоянд.

- Барои ташаккул додани фаъолнокии сиёсии ҷавонон ташаккули симои мусбати сиёсат дар муҳити ҷавонон, додани тобиши мусбати ҳиссиётӣ, инчунин, ба роҳ мондани раванди ташаккули муносибати бошуурина ба интиҳобот дар зехни ҳар як ҷавон аз синни мактабӣ зурур аст. Бинобар ин, ташаккул ва рушди донишҳои сиёсӣ дар муҳити ҷавонон, ки муҳимияти ширкати фаъолнокии сиёсиро дар ҳаёти сиёсии кишвар ва ҷаҳон хоҳанд шунавонид, ба болоравии фаъолмандии ин гурӯҳи синнусолӣ дар ин соҳаи муҳими ҳаёти ҷамъиятӣ мусоидат хоҳад намуд.

- Ҳангоми кор бо ҷавонон бояд ба хотир дошт, ки истифодаи усулҳои рӯшод ба тақвияти ҳузури интиҳобкунандагон равонашуда ва бо истифодаи захираи маъмури шидатнокгардида воқунишҳои баръакси намояндагони ҳамин гурӯҳи синнусолиро ба бор меорад. Аз ҷониби намояндагони ҳизбҳои сиёсӣ ҳарчи бештар диққат додан ба масъалаи «наздикшавӣ», ба роҳ мондани робитаи аъзоёни ҳизб бо ин ё он қишри аҳоли, аз ҷумла, бо ҷавонон зарур аст. Ҳангоми кор бо ҷавонон, хоссатан, метавон зарфияти сиёсатмадорони ҷавонро истифода намуд, ки бо ҷавонон бо «як забон» муошират карда метавонанд.

- Бо мақсади боз ҳам боло бурдани дараҷаи фаъолнокии сиёсии ҷавонон зарур аст, ки дар онҳо маҳоратҳои фаъолияти сиёсӣ, идоранамоӣ ва ҷимояи манфиатҳоро ташаккул диҳем. Барои иштирок намудан дар ҷорабиниҳои ҳизбҳои сиёсӣ, равандҳои сиёсӣ, интиҳоботҳо ва дигарон барои ҷавонон шароити бештарро фароҳам овардан зарур мебошад. Ҳолати мазкур боиси он мегардад, ки дар ҷавонон малакаи иштирок дар ҳаёти сиёсӣ пайдо шавад ва онҳо дар оянда ҳамчун шахсони фаъол ва бунёдкор барои рушди ҷомеа хизмат намоянд.

ФЕҲРИСТИ ИНТИШОРОТИ МУАЛЛИФ ДОИР БА МАВЗУИ ДИССЕРТАТСИЯ

I. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

- [1-М]. Асомадинов М. А., Абдуев Х. Н. Ниҳодигардонӣ - омили муҳимми таъмини фаъолнокии сиёсии ҷавонон дар шароити муносири Тоҷикистон [Матн] / М. А. Асомадинов., Х. Н. Абдуев // Муносибатҳои байналмилалӣ ва амният. – 2024. - № 4 (12). – С. 67 – 76. ISSN 2790 – 3567.
- [2-М]. Фаттоҳзода С. С., Абдуев, Х.Н. Омилҳои таъсиргузор ба фаъолнокии сиёсии ҷавонон ҳангоми муносибатҳои сиёсӣ [Матн] /С.С. Фаттоҳзода, Х.Н. Абдуев // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2024. – №3 (87). – С.26-35. ISSN 2075 – 9584.
- [3-М]. Салимов А., Абдуев Х. Н. Маданияти сиёсии ҷавонон – асоси фаъолияти сиёсӣ дар ҷомеа [Матн] /А. Салимов, Х.Н. Абдуев // Авҷи Зухал. – 2024. - № 2 (55). – С. 162 – 168. ISSN 2616 – 5252.

- [4-М]. Абдуев, Х.Н. Таъсири равандҳои ҷамъиятӣ ба мавқеи ҷавонон дар мадори муносибатҳои сиёсӣ [Матн] / Х.Н. Абдуев // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2022. – №3 (79). – С.244-253. ISSN 2075 – 9584.
- [5-М]. Абдуев, Х.Н. Ҷавонон ҳамчун субъекти муносибатҳои сиёсӣ дар ҷомеа [Матн] / Х.Н. Абдуев // Ахбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ. – 2022. – №1. –С.154-158. ISSN 0235 -055X.
- [6-М]. Абдуев, Х.Н. Хусусиятҳои омӯзиши ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ [Матн] / Х.Н. Абдуев // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2021. – №8. –С.273-278. ISSN 2413-5151.

II. Маърӯзаҳои илмӣ дар конференсияҳои

ҷумҳуриявӣ баъналмилалӣ

- [7-М]. Абдуев, Х.Н. Иродаи сиёсии ҷавонон асоси ғаълонокии сиёсии ҷавонон. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Сиёсати аграрии Тоҷикистон: устуворӣ ва рақобатпазирӣ: маводи конференсия баъналмиллалӣ илмӣ-амалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2023). – Душанбе, 2023. – С.272-276.
- [8-М]. Абдуев, Х.Н. Самараи Иҷлосия 16 - уми Шурои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Абдуев Х.Н. // Рушди иқтисодӣ ва иҷтимоии Тоҷикистон: дастовардҳо, мушкилот ва дурнамои он: маводи конференсия баъналмиллалӣ илмӣ-назариявӣ (ш. Хоруғ, ДДХ ба номи М. Назаршоев, 13-14 июни соли 2023). –Хоруғ, 2023. – С.136-141.
- [9-М]. Абдуев, Х.Н. Таъсири фановариҳои иттилоотӣ ба рафтори ҷавонон. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Масъалаи муҳими самаранок истифодабарии захираҳои обию заминӣ дар шароити иқтисоди бозоргонӣ ва тағирёбии иқлим: маводи конференсия илмӣ-амалӣ баъналмиллалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2022). – Душанбе, 2022. – С.430-433.
- [10-М]. Абдуев, Х.Н. Маданияти сиёсии ҷавонон ва роҳҳои ташаккули он. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Саноатикунонӣ ва истеҳсолоти кишоварзӣ: ҳолат ва дурнамои рушд: маводи конференсия баъналмиллалӣ илмӣ-амалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2021). – Душанбе, 2021. – С.873-880.

- [11-М]. Абдуев, Х.Н. Мақоми Тоҷикистон дар низоми нави ҷаҳонӣ [Матн] / Абдуев Х.Н. // Заминаҳои асосии рушди омӯзиши фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ, риёзӣ: масъала ва роҳҳои ҳали он: маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2021). – Душанбе, 2021. – С.22-26.
- [12-М]. Абдуев, Х.Н. Мавқеи созмонҳои байналмиллалӣ ва минтақавӣ дар рушди иқтисодиёти Тоҷикистон [Матн] / Абдуев Х.Н. // Баҳисобгирӣ муҳосибӣ ва такмили он: маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2019). – Душанбе, 2019. – С.344-348.
- [13-М]. Абдуев, Х.Н. Эмомалӣ Раҳмон ва сиёсати хориҷии Тоҷикистон. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Эмомали Раҳмон ва ташаккули давлатдорӣ миллии тоҷикон: маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ ҷумҳуриявӣ (н. Рудакӣ, 13- уми октябри 2019.). – Душанбе, 2019. – С. 151-157.
- [14-М]. Абдуев, Х.Н. Мавқеи давлатҳои милли дар раванди глобализатсионӣ. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Ҷаҳонишавӣ ва таҳдидҳои нави замони муосир: маводи мизи гирди ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ (ш. Душанбе, 05 декабри соли 2019). – Душанбе, 2019. – С.364-371.
- [15-М]. Абдуев, Х.Н. Пешвои миллат - Эмомалӣ Раҳмон ва мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар созмонҳои бонуфузи байналмиллалӣ ва минтақавӣ. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Пешвое, ки халқро аз парокандагӣ, миллатро аз нестшавӣ ва давлатро аз заволи наҷот дод: маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ ҷумҳуриявӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2016). – Душанбе, 2016. – С.255-261.

Аннотатсия

ба автореферати диссертатсияи Абдуев Хуршед Нарзалиевич дар мавзуи “Хусусиятҳои ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ

Калидвожаҳо: ҷавонон, ғаълонокии сиёсии ҷавонон, муносибатҳои сиёсии ҷавонон, ниҳодигардонӣ, иштироки сиёсӣ, маданияти сиёсии ҷавонон, технологияҳои иттилоотӣ, иродаи сиёсӣ, захираҳои ғаълонокии сиёсӣ, равандҳои сиёсӣ.

Ошкор сохтани омилҳои таъсиргузор ба ғаълонокии сиёсии ҷавонон ҳангоми иштирок дар равандҳои сиёсӣ ва муносибати сиёсӣ мақсади асосии таҳқиқотро ташкил менамояд. Ҳамзамон ҳолати ғаълонокии сиёсии ҷавонон ва омилҳои таъсиргузор ба он низ ошкор карда шудааст.

Ҳангоми таҳқиқи мавзӯ методҳои гуногуни илмӣ таҳлилӣ, ба монанди методи муқоисавӣ, таҳлили сабабҳои ба вучуд омадани ғаълонокии сиёсии ҷавонон, шаклҳои зоҳиршавии ғаълонокӣ, омӯзиш ва таҳлили ҳуҷҷатҳои вобаста ба ғаълолияти ҷавонон истифода шудаанд.

Дар рафти таҳқиқ ба ҷанбаҳои назариявии масъалаи ғаълонокии сиёсии ҷавонон таваҷҷуҳ намуда, омилҳои пайдоиш ва шаклҳои амалишавии онҳо муайян карда шудааст. Барои татбиқи самараноки он дар шароити ҷомеаи муосир, бо назардошти манфиатҳои аҳли ҷомеа, тавсияҳо пешниҳод карда шудаанд. Дар рафти таҳлили методологии мавзӯи таҳқиқоти асарҳои олимони ватанию хориҷӣ ва ҳуҷҷатҳои соҳавии марбут ба ҷавонон, суҳанронҳои Сарвари кишвар васеъ истифода гардидаанд. Ҳолати ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва натиҷаҳои таъсири он ба рушди минбаъдаи кишвар низ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Хусусиятҳои хоси ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар доираи ниҳодҳои сиёсӣ ва равандҳои сиёсӣ низ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Хулосаҳо, тавсияҳои амалӣ ва натиҷаҳои асосии таҳқиқотро метавон дар қори мақомотҳои давлатии марбут ба ҷавонон ҳангоми таҳияи барномаҳои соҳавии бахши ҷавонон, таҳия ва қабули барномаҳо, ки ба рушди сиёсати давлатии ҷавонон мусоидат менамоянд, истифода намуд.

Аннотация

к автореферату диссертации Абдуева Хуршеда Нарзалиевича на тему “Особенности политической активности молодежи в условиях Республики Таджикистан” на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии

Ключевые слова: молодежь, политическая активность молодежи, политические отношения молодежи, институционализация, политическое участие, политическая культура молодежи, информационные технологии, политическая воля, ресурсы политической активности, политические процессы.

Основную цель исследования составляет выявление действенных факторов на политическую активность молодежи при ее участии в политических процессах и политических отношениях. Наряду с этим, выявлено и состояние политической активности молодежи и действенные на нее факторы.

При исследовании темы использованы различные научные и аналитические методы, как сравнительный метод, анализ причин возникновения политической активности молодежи, формы проявления активности, изучение и анализ документов, связанных с деятельностью молодежи.

В процессе исследования внимание акцентировано на теоретические аспекты вопроса политической активности молодежи и определение факторов возникновения и форм их проявления. Для эффективной их реализации в условиях современного общества предоставлены рекомендации в интересах всего общества. В процессе методологического анализа исследовательской темы широко использованы работы отечественных и зарубежных ученых, отраслевые документы, связанные с молодежной тематикой и выступления Президента страны. Также подвергнуто рассмотрению состояние политической активности молодежи Республики Таджикистан и результаты ее влияния на дальнейшее развитие страны. Уделено и внимание изучению особенностей политической активности молодежи в рамках политических институтов и политических процессов.

Заклучения, практические рекомендации и основные результаты исследования можно использовать в деятельности государственных органов, связанных с молодежью, при подготовке отраслевых программ сектора молодежи и при подготовке и принятии программ, способствующих развитию государственной политики молодежи.

Abstract

to the autoabstract of the dissertation of Abduv Khurshed Narzalievich on the topic “Peculiarities of youth political activity in the conditions of the Republic of Tajikistan” for the degree of Candidate of Political Sciences in specialty 23.00.02 – Political Institutions, processes and Technologies

Keywords: youth, political activity of youth, political relations of youth, institutionalization, political participation, political culture of youth, information technology, political will, resources of political activity, political processes.

The main purpose of the research is to identify effective factors influencing the political activity of young people when they participate in political processes and political relations. Along with this, the state of youth political activity and the factors that influence it have been identified.

When researching the topic, various scientific and analytical methods have been used, such as the comparative method, the analysis of the causes of the occurrence of youth political activity, the forms of manifestation of the activity, the study and analysis of documents related to youth activities.

In the process of the research, attention is focused on the theoretical aspects of the issue of youth political activity and the identification of the factors of their occurrence and forms of manifestation. For their effective implementation in the conditions of modern society, recommendations are provided in the interests of the whole society. In the process of methodological analysis of the research topic, the works of domestic and foreign scientists, industry documents related to youth issues and speeches by the President of the country are widely used. The article also examines the state of political activity of the youth of the Republic of Tajikistan and the results of its influence on the further development of the country. Attention is also paid to the study of the peculiarities of youth political activity within the framework of political institutions and political processes.

The conclusions, practical recommendations and main research results can be used in the activities of government agencies related to youth, in the preparation of sectoral programs for the youth sector, and in the preparation and adoption of programs that promote the development of public youth policy.

**ТАДЖИКСКИЙ АГРАРНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ
ШИРИНШО ШОТЕМУР**

На правах рукописи

УДК: 32:329.7 (575.3)

ББК: 66.01+66.6 (2 таджик)

А-14

АБДУЕВ ХУРШЕД НАЗРАЛИЕВИЧ

**ОСОБЕННОСТИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ МОЛОДЕЖИ В
УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
диссертации на соискание научной
степени кандидата политических наук
по специальности 23.00.02-Политические
институты, процессы и технологии

ДУШАНБЕ - 2025

**Диссертация выполнена на кафедре философии и политологии
Таджикского аграрного университета имени Шириншо Шотемур**

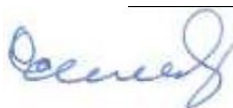
- Научный руководитель:** **Фаттохзода Саидмурод Самад** - доктор философских наук, депутат МНМО Республики Таджикистан
- Научный консультант:** **Усмонзода Хайриддин Усмон** - доктор философских наук, член-корреспондент НАНТ, директор Центра стратегических исследований при Президенте Республики Таджикистан
- Официальные оппоненты:** **Миралиён Киёмиддин Абдусалимзода** - доктор политических наук, начальник отдела организационно -кадровой работы при НДПРТ
Абдурахмонзода Раджамад Ашур – кандидат политических наук, заместитель начальника Военного института Министерства обороны Республики Таджикистан по научным работам – начальник научно –военного отдела
- Ведущая организация:** Таджикский международный университет иностранных языков имени Сотима Улугзода

Защита диссертации состоится «25» апреля 2025 г., в «13:00» часов на заседании Диссертационного совета 6D.ВАК - 079 при Институте философии, политологии и права имени А.Баховаддинова Национальной академии наук Республики Таджикистан (734025, Республика Таджикистан, г. Душанбе, 33).

С диссертацией можно ознакомиться в научной библиотеке имени Индиры Ганди Национальной академии наук Республики Таджикистан(734025, Республика Таджикистан, г.Душанбе, проспект Рудаки, 33) и на официальном сайте Института философии, политологии и права имени А.Баховаддинова НАНТ(www.ifppanrt.tj).

Автореферат разослан «____» _____ 2025 года.

**Ученый секретарь
Диссертационного совета,
кандидат политических наук**

Сангинов Н. Н.

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность темы исследования. В сложных и противоречивых современных условиях большинство стран уделяют серьёзное внимание вопросам политической активности молодёжи. Нарастание такого внимания имеет разные причины и совершенно отличается в странах мира, в зависимости от условий и целей их развития. В некоторых странах, с опорой на понимание молодёжью преемственности воспроизводства общества, уделяют больше внимания вопросам способов и методов обеспечения их места в политической системе общества. В зависимости от такой формулировки вопроса приобретает актуальность акцентирование внимания политической активности молодёжи, стремлению обеспечения их участия в политической жизни общества и политических процессах. С другой стороны, в последнее время нарастание внимания политической активности молодёжи связано с ростом их участия в акциях протеста против политических систем, с их привлечением к запрещённым и диверсионным организациям и движениям. Исходя из этих двух аспектов можно сказать, что нынешняя молодёжь больше всего заинтересована в изменении своего политического статуса и освоения всё новых и новых планов, и в этом направлении ими выбираются различные пути достижения своих целей. В социальном составе большинства стран молодёжь, с точки зрения преобладания высокого экономического и трудового процента относительно других слоёв общества, отличается друг от друга. По некоторым сведениям, в индустриально развитых и процветающих странах молодёжь составляет 20-35% инициативной части, где 40% населения обладает активной работоспособностью.

Ввиду этого, вопрос поиска путей включения этого общественного слоя в пространство политических отношений может способствовать и развитию производства, и обеспечению стабильности политической жизни. В частности, они на основе поддержки определённых политических идей, с одной стороны, невнимания и противостояния ценностям и взглядам других социально-политических кругов, с другой стороны, создают условия для обновления их видения и позиции, и вообще, динамического усовершенствования политической системы.

Следовательно, формирование и проявление политической активности молодёжи в современных условиях Таджикистана связано также и с весьма противоречивыми явлениями и их качество оказывает сильное влияние на существование и развитие политической системы общества. Поэтому политическая система общества, в свою очередь, также стремится к принятию практических мер для систематизации не только взглядов, мировоззрения молодёжи и преследуемых ими целей, но

и творческой структуры институтов, способствующих их реализации и активности.

Такие институты стремятся к созданию благоприятных условий для приобретения молодежью своего достойного статуса в обществе, а также широких возможностей для реализации и защиты их интересов и проявления их созидательных инициатив в различных сферах общественной жизни. В современных условиях одновременно возрастает и влияние новых средств давления на проявление политической активности молодежи и русло ее продвижения. Такая тенденция имеет и положительные и отрицательные аспекты. Поэтому исследование этих вопросов в совокупности играет важную роль в обеспечении политической стабильности общества. Актуальность данной темы можно обосновать представлением следующих положений:

Первое, в условиях Таджикистана большинство населения страны составляет молодежь, которая в различной форме участвуя в политических процессах общества, играет важную роль в формировании политической системы.

Второе, Правительство Республики Таджикистан принятием ряда нормативно-правовых актов создало благоприятные условия этому активному общественному слою, который может участвовать непосредственно в этих процессах самостоятельно, проявляя свою волю. Глава государства также уделяет особое внимание молодежи, считая ее будущим государства и нации.

Третье, процессы глобализации стремительно формируются и больше всего оказывают влияние на молодежь. Т. е. развитие и будущее молодого поколения во многом зависит от степени ее сознательности и активности.

Четвертое, информационная технология постепенно развивается и оказывает сильное влияние на все сферы общественной жизни. Основными пользователями современной технологии в основном является молодежь и ее влияние способствует появлению новых форм поведения, влияющих на их политическую жизнь и деятельность.

Подмеченные вопросы доказывают актуальность политической активности молодежи. В условиях реализации политической активности молодежи имеются необходимые предпосылки, способствующие их развитию. Особенно Послания Основателя мира и национального единства-Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона, которые являются одними из важных основ для ориентации деятельности молодежи. Лидер нации в своих ежегодных посланиях проявляет особое внимание вопросам молодежи, считая дальнейшее развитие страны зависимым от их деятельности. Он неоднократно подчеркивает, что наша молодежь должна быть интеллектуальной, культурной и политически бдительной. Объявление

Лидером нации 2017 г. «Годом молодежи» является признаком его высокого доверия этому слою общества. А также приняты ряд нормативно-правовых актов и государственных программ, направленных на повышение вклада молодежи в общественно-политическую жизнь.

Степень исследования научной темы: Политическая активность молодежи для различных политических систем в современных условиях развития считается одним из важных вопросов, поскольку участвуя в политических процессах в различных формах, они оказывают на них различное влияние. Это доказывают целый ряд событий, происходивших в разных странах мира, например, в странах Северной Африки, Ближнего Востока, Украине и т.д.

Работа с политически активной молодежью в развитых политических системах важна не только для поддержки стабильности политического процесса в стране, но и для её обновления. Среди различных технологий организации активности молодежи одними из основных целей являются их политическое обучение и привлечение к участию в мероприятиях, политических процессах, деятельности политических партий и т. д.

Активное участие молодежи в различных политических мероприятиях и поддержка ими политических процессов имеют важное значение в их продвижении в усовершенствовании управленческих должностей. Данное положение создает им хорошие условия для достижения политических целей. Однако и сегодня остается важной тема политической активности молодежи в политических процессах, и это обуславливает актуальность темы диссертационного исследования.

В данной диссертации политическая активность рассматривается как «совокупность особых и легитимных реалий, которые воспроизводятся в определенной, повторяющейся обстановке и сценах устойчивого сотрудничества, и могут иметь различные степени институционализации». Термины «Политическое участие» и «политическая активность» в диссертации использованы не как однозначные термины, а как соотношение целого и особого. Т. е - «политическая активность» понятие намного шире и проявляется оно в различных формах. Политическая активность представляется как проявление активности рационально мыслящих субъектов и осуществляется в политике, в том числе в реализации личных стремлений при карьере.

Исследования, завершённые учеными по вопросу политической активности молодежи, можно условно разделить на несколько групп:

Первую группу составляют произведения тех ученых, которые подвергли подробному анализу теоретические аспекты политической активности молодежи в условиях развития политической и

общественной жизни. Ими выдвинуты ценные теории при анализе вопроса политической активности молодежи. Подобное воззрение можно обнаружить в теориях Э. Даунса, М. Олсона, М. Лавера¹, которые уделяли больше внимание разработке теории рационального выбора в рамке политической теории. Изучению проблем политической культуры молодежи посвящены работы таких мыслителей, как В.Т. Лысовский, И. Кон, И.М. Ильинский². Раскрытие причин и путей политического участия молодого поколения прослеживается в работах Е. Слуцкого, Е.Б. Шестопаля, В.В. Инютина, Д.В. Макарова, Д.В. Гончарова, В.И. Чупрова, Ю.А. Зубока, В.В. Павловского, В.А. Лукова, Ю.В. Вишневого, А.И. Ковалевой, А.В. Шароновой и Г.В. Куприяновой³.

Ко **второй группе** относятся исследователи, которые занимались эмпирическим изучением различных вопросов жизни молодежи. Экспериментальные изучения также утверждают роль политики как средства преобразования политической жизни. Согласно взглядам Д.Кормье⁴, источниками политической активности являются культурные факторы. Политическая активность также исследована на основе горизонтальной мобильности. В работах М.Черныша⁵ и др. рассмотрены тенденции политической активности.

¹ Anthony, D. Urban Problems and Prospects. – Chicago: Markham Publishing Co., 1970. – 293 p.; Олсон, М. Логика коллективных действий: общественные блага и теория групп [Текст] / Пер. с англ. – М., 1996. 165 с.; Laver, M. Playing Politics: The Nightmare Continues. Oxford University Press, 1997. – 192 p.

² Лысовский, В.Т. Личность студента [Текст] / В.Т. Лысовский. – М., 1976. –184 с.; Лысовский, В.Т. Социология молодежи [Текст] / В.Т. Лысовский. – Минск, 1998. –361 с.; Лысовский, В.Т. Духовный мир и ценностные ориентации молодежи России [Текст] / В.Т. Лысовский. – СПб, 2000. –508 с.; Кон, И.С. Психология юношеского возраста [Текст] / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1979. –226 с.; Кон, И.С. Молодежь [Текст] / И.С. Кон // Большая Советская энциклопедия. 3-е изд. Т.16. –М., 1990.

³ Слуцкий, Е.Г. Основы ювенологии и региональной политики: история становления, проблемы и перспективы [Текст] / Е.Г. Слуцкий. – СПб., 2000. –299 с.; Шестопаля, Е.Б. Психологический профиль российской политики 1990-х [Текст] / Е.Б. Шестопаля. – М., 2000. –430 с.; Инютин, В.В. Политическое участие российской молодежи второй половины 80-х-нач.90-х годов: формы, тенденции, противоречия [Текст]: дисс. ... д-ра ист. наук. – Воронеж, 1999. –242 с.; Макаров, Д.В. Проблема политического участия: историко-теоретический анализ [Текст]: дисс. ... канд. полит. наук. – М., 1995. –160 с.; Гончаров, Д.В. теория политического участия [Текст] / Д.В. Гончаров. – М., 1997. –208 с.; Чупров, В.И. Социология молодежи на рубеже своего 30-летия [Текст] / В.И. Чупров // Социс. – 1994. – №6. – С.50-57; Чупров, В.И. Молодежь в области риска [Текст] / В.И. Чупров, Ю.А. Зубок, К. Уильямс. – М., 2001. –230 с.; Зубок, Ю.А. Социальная интеграция молодежи в условиях нестабильного общества [Текст] / Ю.А. Зубок. – М.: Социум, 1998. –142 с.; Павловский, В.В. Ювенология: проект интегративной науки о молодежи [Текст] / В.В. Павловский. – М., 2001. –188 с.; Луков, В.А. Особенности молодежных субкультур в России [Текст] / В.А. Луков // Социологические исследования. – 2002. –№10. – С.79-88; Вишневский, Ю.Р. Практикум по социологии молодежи [Текст] / Ю.Р. Вишневский, А.И. Ковалева и др. – М., 2000. –296 с.

⁴ Cormier, J.J. Blocked Mobility and the Rise of Cultural Nationalism // International Journal of Politics, Culture, and Society. – June 2003. – Volume 16. – Issue 4. – P. 525-549.

⁵ Черныш, М. Социальные институты и мобильность в трансформирующемся обществе [Текст]: дисс. ... д-ра соц. наук. – М., 2005. – 314 с.

Исследованию деятельности общественных объединений молодежи уделяли больше внимание такие мыслители, как В.Г.Новиков, Т.Е. Петрова, В.В. Фещенко, В.И. Скоробогатова, В.К. Криворученко, В.А. Чернов, С.В. Тетерский, А.В. Волохов и Л.У. Звонарева¹.

Исследования социального статуса, привлеченных к политической деятельности молодежи, проведены в рамках ресурсных подходов. В разработке этого вопроса большой вклад внесли П. Бурде, Дж. Коулманд, Р. Патнэм, О. Шкаратан, В. Радаев и Н. Тихонов². Ими выделены целый ряд показателей, являющихся индикатором политического статуса индивида.

Изучению вопросов включения понятий «политическое поведение», «политическое участие» и «политическая активность» в политическую практику посвящены работы Д. Гончарова, Э. Клюенко, Е. Мелешкина, С. Пфетцера, М. Холмской, Е. Шестопаля³, а вопрос методологии анализа политического участия рассмотрен в публикациях Пушкаревой Г.В.⁴. Вопрос политического и гражданского участия в

¹ Новиков, В.Г. Проблемы формирования молодежных общественных объединений в Российской Федерации [Текст] / В.Г. Новиков, Т.Э. Петрова, В.В. Фещенко. – М., 2001. – 78 с.; Криворученко, В.К. Эволюция молодежного движения в России: позитивное и негативное [Текст] / В.К. Криворученко // Ценностный мир современной молодежи: на пути к мировой интеграции. – М., 1994. – С.94-99; Скоробогатова, В.И. Молодежное движение в России: проблемы развития гражданского общества [Текст] / В.И. Скоробогатова // Россия на рубеже веков: политические партии и молодежь. – М., 2003. – С.36-44; Тетерский, С.В. Социальные инициативы детей и молодежи: поддержка общества и государства [Текст] / С.В. Тетерский. – М.: РЕГЛАНТ, 2003. – 214 с.; Волохов, А.В. Анализ федерального и регионального законодательства, нормативной правовой базы поддержки молодежных и детских общественных объединений [Текст] / А.В. Волохов, Л.У. Звонарева // Состояние и перспективы развития детского и молодежного общественного движения в Российской Федерации. – М.: Логос, 2005. – С.19-44.

² Бурдьё, П. Социология социального пространства [Текст] / Пер. с фр. – СПб.: Алетейя, 2005. – 288 с.; Коулман, Дж. Капитал социальный и человеческий [Текст] / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122–139; Патнем, Р. Чтобы демократия сработала: гражданские традиции в современной Италии [Текст] / Пер. с англ. – М., 1996. – 287 с.; Шкаратан, О.И. Социальная стратификация России и Восточной Европы: сравнительный анализ [Текст] / О.И. Шкаратан. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 468 с.; Радаев, В.В. Социология рынков: к формированию нового направления [Текст] / В.В. Радаев. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 328 с.; Тихонов, В.Г. Социально-политическая активность Российской студенческой молодежи: социологический анализ [Текст]: дисс. ... канд. соц. наук. – Краснодар, 2011. – 177 с.

³ Гончаров, Д.В. Теория политического участия [Текст] / Д.В. Гончарова. – М., 1997. – 208 с.; Мелешкина, Е.Ю. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа [Текст] / Е.Ю. Мелешкина. – М.: «Весь мир», 2001. – 304 с.; Пфетцер, С.А. Политическое участие молодежи российской провинции: структурно-содержательные характеристики и ценностные доминанты [Текст]: автореф. дис. ... канд. полит. наук. – Нижний Новгород, 2013. – 184 с.; Холмская, М.Р. Политическое участие как объект исследования (обзор отечественной литературы) [Текст] / М.Р. Холмская // Полис. – 1999. – №5. – С.170-176.; Шестопаля, Е.Б. Личность и политика. Критический очерк современных западных концепций социализации личности [Текст] / Е.Б. Шестопаля. – М.: Мысль, 1988. – 203 с.; Клюенко, Э. Политическое участие: теория, методология и измерение с применением метода шкалограммирования по Гуттману [Текст] / Э. Клюенко // Социология: теории методы, маркетинг. – 2005. – №4. – С.46-72.

⁴Пушкарева, Г.В. Политическое поведение: теоретико-методологические проблемы политологического анализа [Текст] / Г.В. Пушкарева. – М.: Унив. гуманит. лицей, 2003. – 223 с.

демократических режимах изложен в произведениях таких классиков политической науки, как Г. Алмонд, С. Верба, К. Пейтман, Р. Даль, Д. Истон и Г. Лассуэл¹.

Третья группа охватывает тех аналитиков, которые при изучении различных вопросов деятельности молодого поколения больше внимания уделили их классификацию. Весомый вклад в классификацию форм политической активности внесли американские мыслители – Л. Милбрейт, С. Хантингтон, С. Верба, Н. Най и М. Каазе². Дифференциация форм политической активности молодежи в современных обществах подвергнута рассмотрению в работах Л. Барбозы, Б. Сана³ и др. Современные формы политической активности исследованы П. Козыревой, В. Петуховым, Л. Поляковым, Н. Смакотиной, А. Смирновым⁴ и др.

В настоящее время распространены такие формы политического участия, как онлайн-активность, социальные сети и блоги, подписание совместных рапортов, участие в демонстрациях и т.д. Исследования таких ученых, как Т.Р. Амбарян, А.А. Киселева, П.И. Коваленко, С.В. Коновченко и Ю.А. Кудряшова посвящены проблеме влияния современной информационной технологии на политическое участие⁵.

¹ Алмонд, Г. Гражданская культура и стабильность демократии [Текст] / Г. Алмонд, С. Верба // Полис. – 1992. – №4. – С.122-135.; Даль, Р. Демократия и ее критики [Текст] / Пер. с англ. – М.: РОССПЭН, 2003. – 576 с.; Истон, Д. Категория системного анализа политики [Текст] / Д. Истон // Антология мировой политической мысли. В 5 томах. ТII. Зарубежная политическая мысль. XX в. – М.: Мысль, 1997; Лассуэлл, Г. Принцип тройного воздействия: ключ к анализу социальных процессов [Текст] / Г. Лассуэлл // Социологические исследования. – 1994. – №1. – С.133-145.; Шенли М.Л., Пейтмен К. Феминистская критика и ревизия истории политической философии [Текст] / Пер. с англ. – М.: Росспэн, 2005. – 400 с.

² Верба, С. Гражданская культура и стабильность демократии [Текст] / С. Верба, Г. Алмонд // Политические исследования. – 1992. – № 4. – С.122-134.; Хантингтон, С. Политический порядок в меняющихся обществах [Текст] / Пер. с англ. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.; Verba S., Nie N.H. Participation in America. N.Y., 1972.; Каазе, М. Партиципация // Политология. Краткий тематический словарь: пер. с нем. и англ. Вып. 3. – М., 1993.; Milbrath L.W, Goel M.L. Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics. 1977. 273 p.

³ Barbosa, L. Trust, participation and political consumerism among Brazilian youth / L. Barbosa, F. Portilho, J. Wilkinson, V. Dubeux // Journal of Cleaner Production. – 15 January 2014. – Volume 63. – P. 93–101; Zani, B. Engaged citizens? Political participation and social engagement among youth, women, minorities, and migrants / B. Zani, M. Barrett // Human Affairs. – July 2012. – Volume 22. – Issue 3. – P. 273–282

⁴ Петухов, В.В. Политическое участие и гражданская самоорганизация в России [Текст] / В.В. Петухов // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – №8. – С.26-35.; Смирнов, В.А. Демократия и участие в политике. Критические очерки истории и теории [Текст] / В.А. Смирнов. – М.: Наука, 1986. – 192 с.; Поляков, Л. Основы политического консультирования. Теория и практика [Текст] / Л. Поляков. – М., 2004. – 240 с.; Козырева, П. Процессы социальной адаптации россиян в трансформирующемся обществе [Текст]: дис. ... д-ра соц. наук. – М., 2004. – 380 с.; Смакотина, Н.Л. Основы социологии нестабильности и риска. Философский, социологический и социально-психологический аспекты [Текст] / Н.Л. Смакотина. – М., 2009. – 242 с.

⁵ Амбарян, Т.Р. Общественный информационный портал: задачи и принципы функционирования [Текст] // Т.Р. Амбарян // Технологии информационного общества - Интернет и современное

К четвертой группе относятся отечественные исследователи, которые в своих публикациях подвергли анализу и теоретические и практические аспекты политической активности молодежи. На основе исследования вопроса политического участия молодежи в Республике Таджикистан защищены целый ряд кандидатских и докторских диссертаций, изданы несколько публикаций по вопросам влияния молодежных демонстраций на политический процесс и участие молодежи в политических организациях. Также завершены глубокие анализы по вопросу политического участия молодежи в рамках молодежных собраний. Кстати, в указанных работах уделено недостаточное внимание разработке практического механизма для классификации политических активистов, а также выявлению социального неравенства среди них.

Следующие отечественные политики и ученые подвергли анализу различные вопросы жизни молодого поколения в условиях Таджикистана: Э. Рахмон¹, Г.Н. Зокиров², Х.У. Усмонзода³, А.Н. Махмадов⁴, Ш. Шоисматуллоев⁵, Н.Д. Махмадизода⁶, Н. Шайбон⁷,

общество. – СПб., 2005. – С.124-126.; Амбарян, Т.Р. Роль независимых сайтов в жизни муниципального образования на примере Информационного портала www.krasnoeselo.ru [Текст] / Т.Р. Амбарян // Технологии информационного общества - Интернет и современное общество. – СПб., 2004. –С.156-157.; Киселев, А.А. Интернет: модель и практики политического участия [Текст] / А.А. Киселев. – Краснодар, 2007. –220 с.; Коваленко, П.И. Политические Интернет-форумы как форма альтернативной публичной сферы в современной России [Текст] / П.И. Коваленко, Ю.А. Кудряшова // Технологии информационного общества - Интернет и современное общество. – СПб., 2005. –С.127-136.; Коновченко, С.В. Власть, общество и печать в России [Текст] / С.В. Коновченко. Монография. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Книга», 2003. –400 с.

¹ Эмомалӣ, Р. Чавонон – ояндаи миллат [Матн] / Р. Эмомалӣ. – Душанбе: «Ирфон», 1998. – 96 с.; Эмомалӣ, Р. Уфукҳои истиқлол [Матн] / Р. Эмомалӣ. – Душанбе: «Ганҷ - наприёт», 2018. – 433 с.; Эмомалӣ Р. Молодёжь будущее суверенного Таджикистана [Матн] / Р. Эмомалӣ. – Душанбе: «Ирфон», 1997. – 48 с.

² Зокиров, Г.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн]/ Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «ЭР-граф», 2010. – 520 с.; Зокиров, Г.Н. Системаи сиёсӣ: масъалаҳои рӯз ва дурнамои инкишоф [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «Истеъдод», 2011. – 352 с.; Зокиров, Г.Н. Истиқлолияти сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: Деваштич, 2006; Зокиров, Г.Н. Терроризм [Матн]/ Г.Н. Зокиров. – Душанбе, 2004. –56 с.; Зокиров, Г.Н. Донишномаи сиёсӣ [Матн] / Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «Деваштич», 2007. – 602 с.; Зокиров, Г.Н. Давлат [Матн]/ Г.Н. Зокиров. – Душанбе: «Истеъдод», 2012. – 384 с.

³ Идиев, Х.У. Фалсафаи иҷтимоӣ [Матн] / Х.У. Идиев. –Душанбе: «Дониш», 2013. – 378 с.; Идиев, Х.У. Сотсиология [Матн]/ Х.У. Идиев. –Душанбе: «Дониш», 2006. – 320 с.; Идиев Х.У. Тоҷикистон дар масири тағйиротҳои иҷтимоӣ [Матн] / Х.У. Идиев. –Душанбе: «Дониш», 2016. – 119 с.; Усмонзода, Х.У. Амалияи ҷомеасозӣ ва муосирӣ [Матн] / Х.У. Усмонзода. – Душанбе: «Дониш», 2020. – 211 с.

⁴ Муҳаммад, А.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн] / А.Н. Муҳаммад, М.У. Хидирзода, Х.Қ. Сафарализода. – Душанбе: «Паёми ошно», 2018. – 416 с.; Махмадов А.Н. Сиёсатшиносӣ [Матн] / А.Н. Махмадов. – Душанбе: «Ирфон», 2010. – 442 с.; Махмадов А.Н. Риторика ва баҳси сиёсӣ [Матн] / А.Н. Махмадов. –Душанбе: «Ирфон», 2011. – 192 с.

⁵ Шоисматуллоев, Ш. Таджикистан в зеркале преемственности и смены поколений [Текст] / Ш. Шоисматуллоев. – Душанбе: Ирфон, 2008. – 320 с.

⁶ Махмадизода, Н.Д. Зохиршавии ифротгароии динӣ-сиёсӣ дар шароити инкишофи ҷомеаи тоҷик ва роҳҳои пешгирии он [Матн] / Н.Д. Махмадизода. – Душанбе: «ЭР-граф», 2022. – 324 с.

⁷ Шайбон, Н.Н. Ташаққули падидаи маданияти сиёсӣ ҳамчун раванди сиёсӣ дар шароити дигаргуншавии ҷомеа [Матн] / Шайбон Н.Н. – Душанбе, 2014. – 126 с.

К. Миралиев¹, А.Ш. Курбанов², З.Ш. Шоисматуллоева³, Б.А. Насурова⁴, М.Д. Комилова⁵, Р.Н. Асадуллоев⁶ и др.

Однако политическая активность в молодежных собраниях на основе инновационного и научно-технического развития не подвергнута всестороннему исследованию в Республике Таджикистан. В указанных работах в основном изложены официальные стороны организаций и деятельность собраний. Используемые методы анализа сведений в большинстве случаях не выходят за рамки простого анализа повторяющегося разделения, практически не используется сложный инструмент современного статистического анализа. Таким образом, вышеуказанные работы не поясняют взаимосвязь роли политической активности.

Следовательно, тема политической активности молодежи, участвующей в важных мероприятиях страны и других политических институтах, изучена мало в современных условиях и требует дополнительного рассмотрения.

Политическая активность молодежи находит свое выражение в рамках этой или иной общности. В связи с этим приемлем анализ влияния социальной структуры и различных общественных институтов на политическое участие. В современной литературе выявлены влияние социального неравенства на уровень политической активности, а также его влияние на политическое участие, демографическую обстановку, политический протест, типа избирательной системы и культурных реалий. Также велико и влияние социальных и политических институтов на политическое участие, кстати, на молодежь сильно воздействует семья, образование, государство и политические партии. Исследователями также уделено мало внимание и изучению вопросов влияния этнической принадлежности, религиозных верований и гендерных различий, являющихся действенными при деятельности в важных политических и общественных процессах. Вдобавок, на

¹ Миралиев, К. Молодежь и 20 лет независимости [Текст] / К. Миралиев. – Душанбе, 2012. – 272 с.; Миралиев, Қ. Қадамҳои нав дар татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон [Матн] / Қ. Миралиев. – Душанбе, 2014. – 112 с.; Миралиён, Қ.А. Идеологияи миллӣ ва ҷавонон [Матн] / Қ.А. Миралиён. – Душанбе, 2016. – 165 с.

² Курбанов, А.Ш. Оброзование в условиях трансформации таджикского общества [Текст] / А.Ш. Курбанов. – Душанбе, 2009. – 320 с.

³ Шоисматуллоева, З.Ш. Социальная интеграция молодежи в условиях трансформирующегося таджикского общества [Текст]: автореф. дис. ... канд. филос. наук. – Душанбе, 2010. – 156 с.

⁴ Насурова, Б.А. Молодежь в трансформирующемся таджикском обществе [Текст] / Б.А. Насурова. – Душанбе, 2016. – 154 с.

⁵ Комилова, М.Д. Гражданская социализация молодежи в условиях трансформирующегося таджикского общества [Текст] / М.Д. Комилова. – Душанбе, 2018. – 157 с.

⁶ Асадуллоев, Р.Н. Молодёжь в процессах демократизации общественной жизни страны (на примере Республики Таджикистан) [Текст] / Р.Н. Асадуллоев. – Душанбе: «Сарпараст», 2004. – 142 с.

политическую активность молодежи также влияют и приобретенные статусы, такие как материальное благополучие и социальный капитал.

Кроме внешних факторов на политическую активность заодно оказывают сильное влияние и внутренние психологические факторы. Доказано, что молодежь проявляет активность в политике, если у нее имеется тип внутреннего контроля; а те, которые стремились к опыту, убеждены в том, что субъектом политических преобразований является личность. Политические мотивы являются другим фактором воздействия на политическую активность молодежи и их участия в политическом процессе. Мотивы политического участия молодежи также исследованы в различных научных трудах. Молодежи свойственна больше протестная политическая активность. Ученые называют среди факторов протестной политической активности и уровня доступности сведений, социальное неравенство, уровень культурного развития и публичных дискуссий, однако, по нашему мнению, культура публичных дискуссий является результатом развития политической культуры, а не наоборот. К тому же, есть и такие исследователи, которые не поддерживают участие молодежи в политике.

Активное участие молодежи в политике в некоторых обществах приводит, с одной стороны, к институционализации этого процесса, а с другой стороны, к созданию специальных, так называемых общественных структур, которые поддерживаются государством для направления активности молодежи в нужное русло.

Связь исследования с научными программами или темами. Данная диссертация завершена в рамках исследовательской темы кафедры философии и политологии Таджикского аграрного университета имени Шириншо Шотемур под названием «Факторы и последствия трансформации сферы общественной жизни в современном мире» для 2021-2026 гг.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель исследования: определение сущности политической активности молодежи и ее особенности в условиях Республики Таджикистан.

Для достижения данной цели определены следующие исследовательские задачи:

- наиболее глубокий анализ понятия, сущности и особенностей политической активности молодежи на основе научной отраслевой литературы в современных условиях;
- всестороннее изучение и рассмотрение теоретических основ политической активности молодежи и ее особенностей в сфере политических и социальных наук;

- изучение молодежи в качестве субъекта в системе политических отношений;
- определение основных факторов политической активности молодежи в Республике Таджикистан и ее особенностей при институционализации;
- уточнение степени влияния политической культуры на политическую активность молодежи в условиях Республики Таджикистан и ее значение для будущего развития страны;
- рассмотрение влияния информационных и коммуникационных технологий и социальных сетей на политическую активность молодежи и его последствия;

Объект исследования: политическая активность молодежи Республики Таджикистан и ее особенности.

Предмет исследования: процесс политической активности молодежи и влияние институционализации, политической культуры и современных информационных технологий на него.

Гипотеза исследования: Политическая активность молодежи в политической жизни имеет свои формы и особенности проявления. Формы их проявления отличаются друг от друга в зависимости от периода развития и формы политической системы. Следовательно, вопросы молодежной жизни во все времена требуют пристального изучения. Вероятность новых форм политической активности молодежи определяется при том случае, если имеется сведение о ее возникновении и особенностях-потому что молодежь является активным участником процессов и результаты развития общества зависят от форм их активности.

Теоретические основы исследования: В процессе завершеного исследования, использованы работы отечественных и зарубежных ученых, представленные к конференциям научно-практические и научно-теоретические материалы, связанные с политической активностью молодежи.

Теоретическо-методологической основой диссертации считается теория рационального выбора, в рамке которой политические активисты выступают как участвующие в политике рациональные субъекты для реализации личных целей ради продвижения в карьере.

Методологические основы исследования: В процессе исследования использованы сравнительные, исторические, правовые, аналитические и др. методы, позволяющие более конкретно подвергнуть изучению особенности политической активности молодежи.

Основные источники базы исследования: При исследовании выбранной темы в качестве основы исследования использован ряд источников и их, в зависимости от особенностей, можно разделить на следующие группы:

Первую группу составляют произведения и послания Основателя мира и национального единства-Лидера нации, Президента Республики Таджикистан уважаемого Эмомали Рахмона¹. Лидер нации в своих произведениях и ежегодных посланиях проявляет особое внимание проблемам молодежи и дальнейшее развитие страны связывает с их плодотворной деятельностью. Согласно его мнения, наша молодежь должна быть образованной, культурной и всегда политически бдительной.

К второй группе относятся совокупность нормативно-правовых актов и государственные программы, направленные на поддержку и улучшение условий общественной жизни молодежи².

Научная новизна исследования состоит в том, что в нем подвергнуты подробному анализу политическая активность молодежи и ее особенности, и в качестве новизны представляются следующие пункты:

- на основе тщательного научного анализа и заключения рассмотрены понятие, сущность и особенности политической активности молодежи;

- подвергнуты изучению теоретические основы политической активности молодежи в политической жизни;

- рассмотрена деятельность молодежи в качестве субъекта политических отношений и показано положение их воздействия на тенденции общественного развития;

- предпринята попытка анализа процесса институционализации участия молодежи и его влияние на политическую жизнь. Выявлен

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. 20.01.2016. ш. Душанбе. [Матн] / [Манбаи электронӣ] URL: <http://www.president.tj/node/27417>. (санаи мурочиат 25.10.2019); Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. 23.12.2022. ш. Душанбе. [Матн] / [Манбаи электронӣ] URL: <http://president.tj/node/29823>. (санаи мурочиат 03.02.2023); Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 22.12.2017 [манбаи электронӣ]. URL: <http://president.tj/node/16771>. (санаи мурочиат 27.11.2021)

² Концепсияи миллии сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн] // Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 июни соли 2014, №760; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи фаъолияти волонтерӣ». [Матн] // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2013, № 8 -9, мод. 652. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25. 12. 2015 сол №1268; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон». [Матн] // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2004, №7, мод. 459; соли 2011, № 6, мод. 429; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016 - 2018» [Матн] // аз 13 январӣ соли 2016, № 4; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи барномаи низомномаи грантҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи тарбияи ватанпарастии ҷавонон». [Матн] // аз 10 майи соли 2005, № 167; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «дар бораи стратегияи сиёсати давлатии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020». [Матн] // аз 04 октябри соли 2011, № 480; Низомнома «дар бораи Шӯрои миллии қор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон». [Матн] // Бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18 июни соли 2015, № 526

процесс институционализации в условиях Таджикистана и его влияние на дальнейшее развитие государства;

-теоретически подвергнуты анализу понятие и сущность политической культуры. Определено влияние политической культуры на политическую активность молодежи в условиях Таджикистана при их участии в общественных процессах;

-показана эффективность использования новых информационных технологий с целью повышения политической активности молодежи в современных условиях развития. Проанализировано влияние политической воли для целесообразного использования информационной технологии.

Положения, выносимые на защиту:

1. В современных условиях для большинства стран, и в особенности для Республики Таджикистан, одним из актуальных вопросов является изучение особенностей проявления политической активности молодежи. В политической науке она считается центральной категорией. Проявление внимания участию молодежи в политической жизни имеет большое значение и это положение явно доказывает реалии большинства стран.

2. В политических процессах невозможно функционировать без наличия необходимых основ и ресурсов. Именно они создают условия для действий в политической жизни, особенно для молодежи, при их политической активности еще больше ощущается необходимость наличия этих основ и ресурсов. В условиях Республики Таджикистан для молодежи в необходимой форме имеются основы и ресурсы политической активности. Наличие целого ряда нормативно-правовых актов и конкретных государственных программ создало для молодежи хорошие возможности участия в общественных процессах.

3. Молодежь в политической жизни общества функционирует в качестве субъекта политических отношений и ее участие в процессах считается одним из центральных проблем политической науки. Для развития обществ её участие очень важно, поскольку составляет большинство населения всех стран и создает будущее обществ. В условиях нашей страны молодежь ведет активную политическую деятельность в пользу упрочения устоев нашего государства.

4. Одним из вопросов изучения политической науки является институционализация участия молодежи в политической жизни, которая требует наибольшего проявления внимания, ибо посредством только институционализации возможно обеспечение эффективного участия молодого поколения в политическом процессе. В условиях Республики Таджикистан для усовершенствования процесса институционализации молодежи в политике, свою деятельность должны активизировать общественные молодежные организации. Молодежь налаживает начало

своей деятельности в политическом процессе именно с их помощью. Наряду с этим, необходимо как можно больше пропагандировать деятельность молодежи в политической жизни посредством СМИ, что способствует ее привлечению в политику и политические процессы.

5. Анализ политических процессов в условиях Республики Таджикистан указывает на неудовлетворительную степень формирования политической культуры молодежи. И это оказывает большое влияние на политическую активность молодежи. Недостаточный уровень формирования политической культуры в большинстве случаев станет причиной того, что они показывают низкую политическую деятельность. С целью повышения политической культуры молодежи и оптимизации их политической деятельности целесообразно использование различных научных средств. Повышение политической культуры является одним из основных средств формирования демократической системы.

6. Ускоренное развитие современной информационной технологии оказывает сильное влияние на все слои общества и сферы жизни. Наибольшее ее влияние прослеживается на молодое поколение. Особенно тревожно неограниченное и неразумное ее использование нашей молодежью. В современном мире большинство технологий созданы с различными целями и на основе интересов разных личностей, поэтому целесообразно ее использование в пользу всех членов общества.

Теоретическая значимость исследования. Завершенное научное исследование и полученные результаты могут быть использованы в политологии с целью повышения политической активности молодежи.

Практическая значимость исследования. Практическое значение исследования исходит из его межпредметности, поскольку предмет исследования имеет тесную связь с политической теорией, политической социологией и политической психологией, что даёт возможность разработке практически используемой классификации политической активности. Представленные в диссертации результаты и заключения могут быть использованы при принятии программ, связанных с молодежной проблематикой.

Степень достоверности результатов диссертационного исследования - в процессе анализа исследовательской темы использованы конкретные сведения, наряду с этим, объем исследовательского материала соответствует существующим требованиям. Рекомендации представлены на основе научно обоснованных результатов.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Диссертация на тему «Особенности политической активности молодежи в условиях Республики Таджикистан» на соискание научной степени кандидата политических наук соответствует шрифту Высшей аттестационной комиссии при Президенте Республики Таджикистан по

специальности 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии.

Личный вклад соискателя ученой степени в исследовании. Подготовка исследовательской темы является продуктом рабочей деятельности автора и научно – исследовательские работы завершены им самим. В данной работе автором показана роль молодежи в политической жизни, вместе с тем, рассмотрены эффективные пути их политической активности.

Апробация и внедрение результатов диссертации. Основные результаты исследования показаны в статьях автора. Диссертационная работа подвергнута обсуждению и рекомендована к защите на открытом заседании кафедры философии и политологии Таджикского аграрного университета имени Шириншо Шотемур.

Публикации по теме диссертации. По теме диссертации автором опубликованы 6 научных статей в научных журналах, рецензируемых Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан.

Структура и объем диссертации. Диссертация написана в объеме 176 страниц компьютерного текста и состоит из содержания, списка сокращений, введения, общей характеристики исследования, двух глав, шести параграфов, заключения, рекомендаций и списка источников и литератур.

ОСНОВНЫЕ ЧАСТИ ИССЛЕДОВАНИЯ

Во введении диссертационной работы точно показана научная значимость выбранной темы, а также ее актуальность на современном этапе, особенно в условиях нашей страны. В части общей характеристики исследования показаны объект и тема исследования, цель и задачи исследования, теоретические и методологические основы исследования, научная новизна, выносимые к защите положения, теоретическая, методологическая, научная и практическая значимость исследования, личный вклад претендента и соответствие диссертации шрифту специальности.

Первая глава диссертации – **«Теоретическо-методологические основы исследования политической активности молодежи»** состоит из трех параграфов, в которых с использованием различных научных и теоретических литератур показаны методологические аспекты политической активности молодежи и ее особенности.

В параграфе 1.1 – **«Политическая активность молодежи: ее сущность и особенности»** подробно рассмотрены различные проблемы политической активности молодежи. Вместе с тем, показаны методологические аспекты изучения политической активности молодежи, факторы и основы формирования активности среди

молодежи. С использованием словарей разъяснены понятия «деятельность» и «политическая деятельность».

Политическая активность молодежи в политической жизни является одним из спорных вопросов современного периода и многие мыслители в своих работах представили по этой проблеме различные теории. Данная проблема, в самом деле, актуальна и проявляется в различных формах. Невозможно представить общественные политические вопросы без политической активности молодежи. В настоящее время мы - свидетели того, что в большинстве случаев молодежь является основным участником политических процессов, однако главный вопрос - это не участие, а конечные его результаты. Молодежь должна целенаправленно действовать в политических процессах и стремиться к осуществлению своих политических целей.

Политическая активность также подробно подвергнута рассмотрению исследователями. Ими при изучении выдвинуты и различные взгляды. Различие завершенных анализов по теме политической активности осложняет ее понимание. Данное положение создает трудности при обретении единого представления о политической активности молодежи. Изучением этой проблематики занимались больше других такие ученые, как Г. Алмонд, С. Верба, Д. Олшанский, Л. Милбрас, М. Каазе, А. Марш и др.

Политическая активность это одна из форм включения субъектов в политику, совокупность их действий ради достижения групповых целей.

Политическое поведение это деятельность субъектов, которые действуют в рамке определенной программы ради реализации групповых интересов.

Вопрос политической активности подробно проанализирован учеными Г. Алмондом и С. Вербой. Они в своих работах подвергли изучению политическую культуру разных стран с целью определения их политической активности.

В современном обществоведении, особенно в политологии, обретает значимость изучение теоретических и практических вопросов, связанных с политической активностью молодежи. Изучение различных и многосторонних вопросов, связанных с жизнью молодежи, особенно их привлечение и участие в политической жизни, является одним из злободневных и неоспоримых тем современности: поскольку завершенные до сей поры исследования полностью не охватывали все направления политической активности молодежи, с другой стороны, в зависимости от стремительного изменения политического пространства современного мира эта тема способствовала появлению всё новых дискуссий. Причиной этому, прежде всего, считаются политические, культурные социальные различия и многогранность политической активности этого общественного слоя. Ни одна страна мира в прошлом

и настоящем не смогла на должном уровне достичь политического развития своего общества без поддержки молодежи. Такое положение, в большинстве случаев, составляет дискуссию актуальности объекта исследований об особенностях политической активности молодого поколения.

Каждый период, в зависимости от уровня своего развития, налаживает формы особого изучения своих проблем. В настоящее время возникла необходимость изучения вопросов политической активности молодежи с учетом периода беспрецедентного обострения противостояний. Настоящий период своими ценностями совершенно отличается от предыдущих периодов и это оказывает влияние на политическую и социальную деятельность членов общества и особенно, политическую активность молодежи. Основными особенностями нового периода являются поспешная изменчивость, возникновение совершенно других вопросов в политической жизни и чрезмерность глобальных, связанных с политической жизнью, проблем. В таком случае молодежи необходимо путём глубокого изучения политических знаний найти своё достойное место в обществе.

В параграфе 1.2. – **«Изучение теоретических основ политической активности молодежи в политической и социальных науках»** отмечается, что одним из центральных вопросов политической активности молодежи является всестороннее изучение ее теоретических основ, поскольку без изучения и осмысления этих явлений очень трудно определить дальнейшее развитие деятельности молодежи. Изучение основ политической активности молодежи считается актуальным вопросом в сфере политических наук и в данном направлении выдвинуто множество научных воззрений. Без осмысления теоретических основ политической активности молодежи трудно осмысление других, с ними связанных вопросов, в том числе, особенностей ее реализации. Изучение теоретического направления вопроса позволяет определить связанных с политической деятельностью молодежи трудностей в политических процессах и вместе с тем, обосновать пути ее решения.

В политических и общественных науках современности обрело актуальность изучение вопроса формирования новых форм политической активности молодежи в общественной жизни. Наряду с традиционными формами политической активности распространились и другие такие новые формы, как онлайн-активность. Исследования показывают, что в настоящее время онлайн-технологии больше всего способствуют повышению роли молодежи в политике. К тому же, если раньше интернет рассматривался как незначимая часть политического процесса, то сегодня, ввиду увлеченности молодежи интернетом, ее активность в политической жизни рассматривается в качестве одной из основных форм политической деятельности. Данный вопрос при

изучении тем, связанных с новыми информационными средствами, рассматривается также и как средство повышения гражданского познания, и наибольшее внимание направлено на изучение роли социальных сетей, блогов и т.п. в урегулировании гражданской и политической активности. Изложены возможности и вызовы внедрения новой печати, по сравнению с ролью системы образования в этих процессах. Предпринята попытка анализа деятельности школ, ограничивающих возможности молодежи для проявления своей политической и гражданской позиции относительно новых информационных средств. Решение этого вопроса возможно при широкой реализации медиа-технологий в сфере образования.

Основу всех форм деятельности в политической жизни составляют ресурсы. Поэтому без наличия и создания необходимых ресурсов невозможно налаживание всякой формы деятельности, особенно, политической деятельности. Политическая активность молодежи налаживается также на должном уровне в том случае, если существуют необходимые предпосылки. Молодежь своей деятельностью оказывает ключевое влияние на все сферы, независимо от формы своих действий.

В качестве ресурсов активности молодежи, прежде всего, выступают созданные политическими институтами возможности. Чем больше институтами создаются условия для деятельности, в той мере заметней и значимой становится деятельность молодежи.

В параграфе 1.3. – **“Молодежь как субъект политических отношений в обществе: состояние и тенденции развития”** констатируется, что молодежь в зависимости от обстановки может выступать в качестве субъекта политических отношений. Молодое поколение считается одной из активных групп политической жизни и их деятельность больше всего определяется ее социальной позицией. От других социальных групп оно совершенно отличается такими своими особенностями, как активность и подвижность. Такое положение создает условия для его формирования как субъекта политических отношений. Согласно мнению О.А. Коряковцевой, молодежь является источником власти и объектом воздействия для достижения определенных политических целей.

Наравне с этим, формирование и развитие гражданского общества в условиях нашей страны способствовало возникновению возможности функционирования молодежи. Деятельность молодежи в качестве политика, члена парламента и других общественных и политических организаций является признаком того, что она является основным субъектом в государственных органах и наряду с этим, инициатором развития общества.

В формировании молодежи как субъекта политических отношений велика роль информации. Под воздействием данного процесса всецело изменяется способ формирования политического сознания

подростающего поколения. Она также оказывает влияние и на политическую активность молодежи. По мнению О.Е. Гришина, интернет при политической деятельности молодежи превращается в одного из важнейших трибун. Под воздействием информации поэтапно исчезают традиционные ценности и их место занимают новые ценности со своими особенностями. Субъектами претворения государственной политики молодежи, прежде всего, являются государственные органы, органы местной исполнительной власти, общественные объединения и т.п. Другим фактором для развития молодежи как субъекта политических отношений является создание политической системы на основе модели плюрализма. Такая система позволяет молодежи при политической активности быть свободной, инициативной и творящей. Наряду с государственными институтами формированию молодежи способствует также и развитие гражданского общества.

Наблюдения последних лет показывают поэтапный рост участия молодежи в политических процессах. Представители различных сфер также едины во мнении, что активность молодежи во всех направлениях возросла в последнее время, что дает заметный толчок развитию и продвижению. Опыт последних лет показывает возрастание внимания молодежи к политическим вопросам. Процесс выбора является одним из мирных политических процессов, создающий условие для каждой личности для высказывания своего политического взгляда. Являясь мирным и эффективным средством легитимизации государственной власти, он считается выражением воли личности во власти. Молодежь как основная часть общества не может быть в стороне от данного процесса. Она составляет основную часть избирателей в процессе выбора, оказывая большое влияние на это важное политическое мероприятие.

С учетом своих основных функций в обществе молодежь поэтапно находит свою социальную и политическую позицию, превращаясь в один из основных и активных субъектов политических отношений. Такое социальное проявление зависит от их социальных и политических качеств, их социального положения и культуры. Вместе с тем, в каждой стране на поведение и деятельность этой группы оказывают влияние действующие законодательства. Эти положения объективно сильно воздействуют на формирование уровня политической активности молодежи и это мотивирует ее к определению своей позиции как активный субъект политических отношений.

Прослеживаются много факторов, которые могут стать поводом для формирования молодежи как субъекта политических отношений. Под воздействием социальных отношений и политических процессов она превращается в непосредственный субъект политического процесса и на его течение оказывает основное влияние. В некоторых ситуациях

ограничения, установленные действующим законодательством, в какой-то мере ограничивают возможности для функционирования этой социальной группы.

Вторая глава диссертации – **«Особенности проявления политической активности молодежи в Республике Таджикистан»** состоит из трёх параграфов, в которых больше внимания уделено вопросам развития и участия молодежи в политических процессах. Вместе с тем, подвергнуты изучению положения институционализации молодежи и ее участие в сфере определенных институтов, положения формирования политической культуры молодежи и ее влияние на процессы развития в условиях нашей страны, и воздействие новых информационных и коммуникационных технологий на политическую активность молодежи.

В параграфе 2.1. – **“Институционализация участия молодежи в политике и ее особенности в условиях Таджикистана”** отмечается, что институционализация участия молодежи в политической жизни в современных условиях считается одним из основных и важных вопросов для привлечения молодого поколения к политической активности. Ее посредством молодежь обретает возможность коллективно или индивидуально действовать в политических процессах. Она создает также возможность сплочения и функционирования молодежи в сфере общественных объединений, политических партий, парламентов и т.п. Основными особенностями институционализации молодежи в сфере институтов являются, прежде всего, целенаправленное и коллективное действие, единые ценности, идеология участников, политические, психологические противоречия и т.п.

Республика Таджикистан после обретения независимости проявляла особое внимание различным вопросам молодежи, считая ее одним из основных фундаментов для формирования национального суверенного государства. Основными целями государства и правительства являлись в особенности институционализация и эффективная деятельность молодежи в сфере определенных институтов, и достижение эффективных результатов для дальнейшего развития. Институционализация участия молодежи в политике и ее участие в сфере определенных институтов в условиях Республики Таджикистан считается для нашей страны актуальным вопросом. Создание благоприятных условий для деятельности молодежи в сфере институтов способствует дальнейшему развитию государства, поскольку основа ее деятельности в основном налаживается именно в этой сфере. По мнению И.М. Ильинского, молодежные организации это социальная система, которая формируется согласно определенной идеологии, общим целям и конкретным задачам на основе интересов и потребностей объединенных в них людей. Положение реализации политической активности молодежи зависит от политической системы, активного отношения молодежных

институтов к политической системе, от экономической и политической обстановки страны и их интересов. Политическая система также оказывает сильное влияние на политическую активность молодежи и состояние их институционализации, поскольку без наличия правовых предпосылок, которые устанавливаются политической системой, невозможно создание политических институтов и институционализация различных слоев общества, в особенности, молодежи. Правительство Республики Таджикистан с первых лет обретения своей независимости, принятием целого ряда программ и законов и образованием связанных с молодежью институтов, создавало благоприятные условия для ее привлечения к сфере институтов, их институционализации и эффективности её политической деятельности. Отрадно отметить, что ПРТ, всячески поддерживая молодежь, всегда предпринимает необходимые меры для укрепления ее деятельности.

Институционализация среди молодежи также отличается в зависимости от возрастных особенностей, поскольку каждый возрастной этап имеет свои особенности. В раннем молодом возрасте молодежь действует в сфере объединений в основном нецеленаправленно и согласно своим интересам. И лишь потом их участие становится целенаправленным. Следовательно, роль возрастного фактора тут велика.

Другим воздействующим положением на степень институционализации молодежи является уровень ее образования. Чем выше уровень ее образованности, тем эффективнее и полезнее становится ее институционализация. Низкая уровень образования станет причиной нецеленаправленной политической активности среди молодежи.

Особенностей проявления институционализации активности молодежи можно четко наблюдать в рамках деятельности общественных объединений и политических партий. На современном этапе мировое сообщество охвачено новыми процессами и это оказывает сильное влияние на дальнейшую деятельность молодого поколения и развитие государств. Одним из этих процессов является возрастание политической деятельности молодежи в рамках общественных объединений. Сегодняшняя молодежь проявляет серьезное внимание ко всем государственным и общественным вопросам, в том числе к внутренней и внешней политике своей страны. Она не только обсуждает насущные проблемы времени, а стремится посредством деятельности в общественных организациях и политических партиях решить существующие трудности общества. Такое положение является признаком подъема ее политической культуры, поскольку политическая активность не может иметь место без достаточных политических знаний.

В параграфе 2.2. – **“Влияние политической культуры на проявление политической активности молодежи”** говорится о том, что

существовавшие продолжительное время ценности, обряды и традиции в процессе социализации переходят из поколения к поколению, составляя центральный и устойчивый элемент политической культуры. Политическая культура охватывает политические ценности, общепринятые нормы и традиции, и устойчивые воззрения, регулирующих взаимоотношения внутри политики. В случае взаимодействия политической культуры с политической системой происходит слияние индивидуального уровня политической культуры со степенью национальной политической культуры. Политическая культура возникает и формируется в результате объективной деятельности.

Формирование политической культуры отчетливо наблюдается в условиях Республики Таджикистан. В ее формировании в основном велика роль современных международных ценностей и их слияние с национальной политической культурой. Политическая культура проявляется в определенной форме и является выражением уровня познания и облика самого члена общества. Происходящие в последние десятилетия изменения в общественно-политической жизни страны в основном направлены на новые политические ценности общества. Прежние ценности, управляющие обществом на должном уровне, потеряли свою значимость и непригодны для современного этапа его развития. Политическая культура - это фундамент, посредством которого реализуется реальная политика в государстве. Знание психологических возможностей формирования политической культуры позволяет уточнить будущее политической жизни и реализацию их эффективности в определенных условиях.

Политическая культура молодежи также оказывает влияние на политическую жизнь, особенно в формировании политических процессов и их политической активности, поскольку она считается основой для функционирования в политических процессах. Молодежь в условиях Республики Таджикистан обладает своей особой культурой. В большинстве случаев при политической активности она опирается на традиционные ценности. Высокий уровень политической культуры молодежи дает толчок их целенаправленному участию в процессах, а это играет важную роль для дальнейшего развития государства и вместе с тем, укрепления устоев государственности. Глубоко осознавая это положение, Правительство Республики Таджикистан с первых дней обретения своей независимости создавало необходимые предпосылки для формирования политической культуры этого слоя - создателя будущего общества. Образование целого ряда молодежных организаций, принятие определенных государственных программ, широкие возможности участия в политических процессах и управленческих делах способствовали развитию молодежи. Как показывает общественная практика, политическая культура молодежи в стране формируется на

должном уровне. Молодое поколение как движущая сила общества успешно функционирует в различных сферах, особенно, в политике и управлении.

В условиях Республики Таджикистан имеются много возможностей для формирования политической культуры. Действующие политические документы, в особенности Конституция Республики Таджикистан, также создают благоприятные возможности для политической активности молодежи, являющейся одним из факторов формирования ее политической культуры. Согласно внесенным в нее поправкам и дополнениям (2016г.), был снижен руководящий возраст с целью создания возможностей для политической активности молодежи. Наряду с этим, в стране действует целый ряд институтов, в которых молодое поколение формирует свое политическое знание. Республика Таджикистан при реализации своей внешней политики также не игнорирует молодежную проблематику: в рамках сотрудничества с ШОС, СНГ и др. международными организациями она налаживает сотрудничество молодежи на международном и региональном уровне. Именно благодаря этим факторам и возможностям сегодня молодежь активно включается в общественную практику, показывая высокую политическую активность.

Сегодня, в зависимости от нынешних реалий, возникла необходимость своего рода перестройки политической культуры среди молодежи. В условиях атаки чуждой культуры, с целью предотвращения ее негативных влияний, мы должны усовершенствовать политическую культуру своей страны согласно своим национальным интересам. И ради успешного завершения этого благородного дела каждый индивид общества должен проявлять всегда высокую ответственность.

В параграфе 2.3. – **“Влияние информационных и коммуникационных технологий на политическую активность молодежи в период независимости”** подчеркивается, что современный мир трудно представить без информации и новых информационных технологий, поскольку ныне информация превратилась в одну из первостепенных нужд человечества. В XXI веке информационная технология формируется в различных формах, совершенно отличавшихся от ее исторических форм. Ввиду этого, прогнозирование будущего каждого общества возможно только в случае обеспечения его информационного развития, поскольку без него невозможно обеспечение прогресса большинства сфер общественной жизни. Технология, в зависимости от того, как мы ее используем, оказывает сильное влияние на различные сферы.

Влияние современных информационных технологий на политическую активность молодежи в рамке политических наук является

новым, сложным и всеобъемлющим явлением. Технология XXI века оказывает сильное влияние на все аспекты человеческой жизни, в том числе, на политическую активность молодежи, формы которой, в зависимости от требований времени, в корне отличаются от традиционных. В большинстве случаев молодежь действует в современной форме политической активности, которая налаживается посредством информационных технологий и социальных сетей. Эффективное использование информационной технологии в политической жизни и политических процессах полезно всему обществу. Подобное целенаправленное использование дает возможность расчету времени, обеспечению прозрачности, своевременному сбору и анализу сведений, и снижению затрат.

Другим состоянием современного периода является невозможность налаживания политических процессов без информационных технологий. Молодое поколение при своей активности в политических процессах широко использует современные технологии. Поэтому информация и информационная технология превратились сегодня в одну из основных потребностей человечества. Следует отметить, что современные информационные технологии, прежде всего, оказывают больше влияние на политические отношения, политические процессы, политическую деятельность и политические институты, изменяя формы их проявления.

Данное положение оказывает различное влияние также для Республики Таджикистан. Последние годы наблюдается сильное возрастание воздействия внешней информации на членов общества. На поведение и форму мышления молодежи оказывает мощное влияние, особенно, доступность спутниковых каналов, вследствие которой происходит отречение молодежи от своих национальных ценностей и ее обращение к чуждой культуре. Широкое использование социальных сетей посредством современных технологий также влияет на политическую культуру и активность молодежи, которая, опираясь на преподнесённые ей посредством СМИ сведения, участвует в политическом процессе, попирая иногда законные ценности.

В современных условиях наблюдается влияние социальных сетей на все сферы общественной жизни, особенно, политической. В большинстве случаев они стали жизненным образом определенной группы, которая не в состоянии действовать без них. Как показывают анализы, информационные ресурсы социальных сетей также воздейственны на формирование поведения молодежи при политической активности. Данное состояние, прежде всего, всецело меняет отношение молодежи к обществу и политическим процессам. Сегодня они считаются одним из конкретных средств политического отношения. Социальные сети оказывают влияние на все социальные группы, возрастные группы и

особенно, на политическую и культурную жизнь молодого поколения. Молодежь в большинстве случаев представляет политические оценки на основе приобретенных из социальных сетей сведений, которые зачастую не всегда выражают общие интересы. Следовательно, возникает вероятность разделения молодежи на группы и это создает препятствия для дальнейшего развития.

Для правильного использования современной информационной технологии в таком противоречивом процессе устойчивая политическая воля может выступать в качестве основного средства функционирования. В таком случае, возрастает и внимание к вопросу особенностей политической воли молодежи, которая является основным вопросом общественных наук, и ему во все времена уделено особое внимание. Понимание политической воли не так просто, как кажется с первого взгляда. Она является одной из форм бытия, посредством которой человечество функционирует в обществе и особенно, в политических процессах; она является способностью реализации целей субъектов политики и выполнения ими общественных задач. Наличие политической воли в политической жизни очень важно, поскольку она дает каждой личности возможность целенаправленного участия в политической жизни и обретения необходимых результатов.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В последние годы с учетом развития экономических, политических и культурных интересов страны вопрос повышения эффективности политической и созидательной деятельности молодого поколения превратился в одну из важнейших проблем государств. Это связано и с накопленным опытом соседних стран в направлении использования молодежи при решении политических задач, и с предотвращением вступления молодежи в различные нежелательные политические собрания и акции, состоявшихся в большинстве стран.

Выступления Президента Республики Таджикистан в различных встречах с молодежью ясно демонстрирует позицию руководства страны к этой возрастной группе общества. Темп и направление развития нашего государства напрямую зависит от позиции стратегического потенциала государства - молодежи в общественно-политической и экономической жизни, от её веры в будущее.

Таким образом, подвергнув изучению и рассмотрению различные вопросы “Особенностей политической активности молодежи в условиях Республики Таджикистан”, можно прийти к следующим заключениям:

1. В деятельности молодежи как социально-демографическая группа учитываются характеристико-возрастная совокупность и особенности их социального статуса. Молодость – один из основных этапов жизни каждой личности и занятие политической деятельностью

на этом этапе зависит вначале от самой личности, и лишь потом - от существующих условий в политической жизни. Исходя из этого, все страны, независимо от уровня своего развития, всегда проявляли внимание этому слою общества. Не остались вне поля зрения мыслителей молодежная проблематика, их привлечение к политической жизни и в условиях Республики Таджикистан, поскольку дальнейшее развитие страны зависит от формы их деятельности и их взглядов на политическую жизнь [6 -А].

2. Для политической активности молодежи наличие основ и ресурсов является основным условием, поскольку без них она не может заниматься политической деятельностью. Для политического участия и активности условия создают именно основы и ресурсы. Уровень политической активности молодежи во многом зависит от созданных ей условий. Чем больше этих основ и ресурсов для ее активности, тем лучше и ярче становится их политическая активность, для которой в Республике Таджикистан имеются необходимые предпосылки [2 -А].

3. В формировании мышления молодежи как субъекта велика роль информации. Также являются основными предпосылками для ее формирования как субъекта плюрализм в обществе, формирование гражданского общества и реальная деятельность связанных с молодежью институтов. Для функционирования молодежи как активного субъекта, целесообразно и наиболее широкое претворение принципов гражданского общества в действии. Политическая активность молодежи в условиях Республики Таджикистан является основным и актуальным вопросом, что доказывается целым рядом принятых нормативно-правовых актов [1 -А]; [5 -А].

4. В современных условиях одним из основных средств для всестороннего развития молодежи является ее привлечение к политической жизни. Формирование молодежи как субъекта политических отношений зависит от уровня ее политической активности в политических процессах. Этот процесс происходит эффективнее именно в молодости: в этом возрасте формируются политические цели человека, он воспринимает определенные идеи и ценности, реализуя их потом в политической деятельности [5 -А].

5. Республика Таджикистан - это страна, где молодежь имеет свою особую политическую культуру. Сегодня в стране функционируют различные формы институтов, активным членом которых является молодежь. Данные институты, в том числе партии и молодежные организации, воздействуют на институционализацию и форму участия молодого поколения. Форма институционализированной деятельности позволяет молодежи участвовать в политических процессах и удовлетворить свои потребности. Следовательно, формирование

состояния институционализации молодежи является одним из эффективных путей ее привлечения к политической жизни [3 -А]; [10 -А].

6. Формирование политической культуры среди молодежи является одним из основных и актуальных проблем, поскольку она очень важна для будущего таджикистанского общества. Для ее формирования на должном уровне должны прилагать свои совместные усилия все члены общества. Одним из важнейших средств для формирования политической культуры молодежи является их привлечение к тем политическим процессам, в которых реализуются их интересы. В зависимости от сегодняшних реалий возникла необходимость своего рода перестройки политической культуры среди молодежи. Исходя из своих национальных интересов, нам следует формировать политическую культуру своей страны, во избежание негативного влияния проникших в нашу культуру чуждых культурных ценностей. А для успешного завершения этого действия целесообразно чувство высокой ответственности каждого индивида общества [3 -А]; [10 -А].

7. В условиях нашей страны пользователями информационных технологий является в основном молодежь и это оказывает влияние на ее деятельность. Молодежь использует технологию в большинстве случаев из-за экономических целей и ради развлечения, а это является признаком низкого уровня культуры использования современных технологий. А для повышения культуры использования этих технологий необходимо налаживание специальных государственных программ. Одним из основных средств для целенаправленного использования информационных технологий считается политическая воля, которая дает возможность личности при деятельности сперва поставить перед собой определенную политическую цель, и лишь потом приступить к действию. Формирование политической воли молодежи в современных условиях является требованием времени [9 -А].

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРАКТИЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ РЕЗУЛЬТАТОВ ИССЛЕДОВАНИЯ

- Развитие и процветание каждой страны зависит от уровня политической активности молодежи и внимания к ним определенных органов. Она является основной, созидательной и движущей силой общества, составляя большую часть населения стран. Принятие во внимание ее взглядов при реализации судьбоносных целей является основным условием достижения успехов. Следовательно, каждой стране целесообразно в своей системе управления всегда принимать во внимание позицию молодежи в политике и создавать благоприятные условия для ее политической активности.

- Участие в политических процессах и показ эффективной политической активности свойственно молодежи всех стран, поскольку она прекрасно осознает значение этой важной сферы жизни и дает оценку влиянию политических процессов на свою жизнь.

- Для формирования политической активности молодежи необходимы формирование позитивного облика политики в молодежной среде, подача позитивной эмоциональной окраски, а также налаживание процесса формирования сознательного отношения к выборам в сознании каждого молодого человека еще в школьном возрасте. Следовательно, формирование и развитие политических знаний, которые выражают важность политической активности в молодежной среде и мире, способствуют повышению активности данной возрастной группы в этой важной сфере общественной жизни.

- При работе с молодежью следует помнить, что методы, явно направленные на усиление участия избирателей, с нежелательным использованием административных ресурсов повлекут за собой противодействия этой возрастной группы. Представителям политических партий следовало бы как можно больше уделить внимание вопросу “сближения”, налаживанию контактов членов партии с тем или иным слоем населения, в том числе с молодежью. При работе с молодежью можно использовать, в особенности, потенциал молодых политиков, умеющих общаться с ними на “одном языке”.

- С целью как можно большего повышения уровня политической активности молодежи необходимо формировать у нее навыки политической деятельности, управления и защиты интересов. Для участия в мероприятиях политических партий, политических процессах и выборах, необходимо создать для молодежи как можно больше условий. Такое состояние способствует тому, что у молодого поколения формируется умение участвовать в политической жизни, и в будущем оно будет активно и созидательно служить для развития общества.

СПИСОК ПУБЛИКАЦИЙ АВТОРА ПО ТЕМЕ ДИССЕРТАЦИИ

I. Научные статьи, опубликованные в рецензируемых журналах Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан:

- [1-А]. Асомадинов М. А., Абдуев Х. Н. Ниҳодигардонӣ - омили муҳимми таъмини ғаъолнокии сиёсии ҷавонон дар шароити муосири Тоҷикистон [Матн] / М. А. Асомадинов., Х. Н. Абдуев // Муносибатҳои байналмилалӣ ва амният. – 2024. - № 4 (12). – С. 67 – 76. ISSN 2790 – 3567.

- [2-A]. Фаттоҳзода С. С., Абдуев, Х.Н. Омилҳои таъсиргузор ба ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон ҳангоми муносибатҳои сиёсӣ [Матн] /С.С. Фаттоҳзода, Х.Н. Абдуев // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2024. – №3 (87). – С.26-35. ISSN 2075 – 9584.
- [3-A]. Салимов А., Абдуев Х. Н. Маданияти сиёсии ҷавонон – асоси ҷаҳолии сиёсӣ дар ҷомеа [Матн] /А. Салимов, Х.Н. Абдуев // Авҷи Зухал. – 2024. - № 2 (55). – С. 162 – 168. ISSN 2616 – 5252.
- [4-A]. Абдуев, Х.Н. Таъсири равандҳои ҷамъиятӣ ба мавқеи ҷавонон дар мадори муносибатҳои сиёсӣ [Матн] / Х.Н. Абдуев // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. – 2022. – №3 (79). – С.244-253. ISSN 2075 – 9584.
- [5-A]. Абдуев, Х.Н. Ҷавонон ҳамчун субъекти муносибатҳои сиёсӣ дар ҷомеа [Матн] / Х.Н. Абдуев // Аҳбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ. – 2022. – №1. –С.154-158. ISSN 0235 -055X.
- [6-A]. Абдуев, Х.Н. Хусусиятҳои омӯзиши ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ [Матн] / Х.Н. Абдуев // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2021. – №8. –С.273-278. ISSN 2413-5151.

II. Научные доклады на республиканских и международных конференциях:

- [7-A]. Абдуев, Х.Н. Иродаи сиёсии ҷавонон - асоси ҷаҳолнокии сиёсии ҷавонон. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Сиёсати аграрии Тоҷикистон: устуворӣ ва рақобатпазирӣ: маводи конференсияи байналмиллалӣ илмӣ-амалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2023). – Душанбе, 2023. – С.272-276.
- [8-A]. Абдуев, Х.Н. Самараи Иҷлосия 16 - уми Шурои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Абдуев Х.Н. // Рушди иқтисодӣ ва иҷтимоии Тоҷикистон: дастовардҳо, мушкилот ва дурнамои он: маводи конференсияи байналмиллалӣ илмӣ-назариявӣ (ш.Хоруғ, ДДХ ба номи М. Назаршоев, 13-14 июни соли 2023). – Хоруғ, 2023. – С.136-141.
- [9-A]. Абдуев, Х.Н. Таъсири фановариҳои иттилоотӣ ба рафтори ҷавонон. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Масъалаи муҳими самаранок истифодабарии захираҳои обию заминӣ дар шароити иқтисоди бозоргонӣ ва тағирёбии иқлим: маводи конференсияи илмӣ-амалии байналмиллалӣ

(ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2022). – Душанбе, 2022. – С.430-433.

- [10-A]. Абдуев, Х.Н. Маданияти сиёсии ҷавонон ва роҳҳои ташаккули он. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Саноатикунӣ ва истеҳсолоти кишоварзӣ: ҳолат ва дурнамои рушд: маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ - амалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2021). – Душанбе, 2021. – С.873-880.
- [11-A]. Абдуев, Х.Н. Мақоми Тоҷикистон дар низоми нави ҷаҳонӣ [Матн] / Абдуев Х.Н. // Заминаҳои асосии рушди омӯзиши фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ, риёзӣ: масъала ва роҳҳои ҳали он: маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2021). – Душанбе, 2021. – С.22-26.
- [12-A]. Абдуев, Х.Н. Мавқеи созмонҳои байналмиллалӣ ва минтақавӣ дар рушди иқтисодиёти Тоҷикистон [Матн] / Абдуев Х.Н. // Баҳисобгирӣ муҳосибӣ ва тақмили он: маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2019). – Душанбе, 2019. – С.344-348.
- [13-A]. Абдуев, Х.Н. Эмомалӣ Раҳмон ва сиёсати хориҷии Тоҷикистон. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Эмомали Раҳмон ва ташаккули давлатдории миллии тоҷикон: маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (н. Рудақӣ, 13- уми октябри 2019.). – Душанбе, 2019. – С. 151-157.
- [14-A]. Абдуев, Х.Н. Мавқеи давлатҳои милли дар раванди глобализатсионӣ. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Ҷаҳонишавӣ ва таҳдидҳои нави замони муосир: маводи мизи гирди ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ (ш. Душанбе, 05 декабри соли 2019). – Душанбе, 2019. – С.364-371.
- [15-A]. Абдуев, Х.Н. Пешвои миллат - Эмомалӣ Раҳмон ва мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар созмонҳои бонуфузи байналмиллалӣ ва минтақавӣ. [Матн] / Абдуев Х.Н. // Пешвое, ки халкро аз парокандагӣ, миллатро аз нестшавӣ ва давлатро аз заволи начот дод: маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ (ДАТ ба номи Ш. Шохтемур, соли 2016). – Душанбе, 2016. – С.255-261.

Аннотатсия

ба автореферати диссертатсияи Абдуев Хуршед Нарзалиевич дар мавзуи “Хусусиятҳои ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандро ва технологияҳои сиёсӣ

Калидвожаҳо: ҷавонон, ғаълонокии сиёсии ҷавонон, муносибатҳои сиёсии ҷавонон, ниҳодигардонӣ, иштироки сиёсӣ, маданияти сиёсии ҷавонон, технологияҳои иттилоотӣ, иродаи сиёсӣ, захираҳои ғаълонокии сиёсӣ, равандроҳои сиёсӣ.

Ошкор сохтани омилҳои таъсиргузор ба ғаълонокии сиёсии ҷавонон ҳангоми иштирок дар равандроҳои сиёсӣ ва муносибати сиёсӣ мақсади асосии таҳқиқотро ташкил менамояд. Ҳамзамон ҳолати ғаълонокии сиёсии ҷавонон ва омилҳои таъсиргузор ба он низ ошкор карда шудааст.

Ҳангоми таҳқиқи мавзӯ методҳои гуногуни илмӣ таҳлилӣ, ба монанди методи муқоисавӣ, таҳлили сабабҳои ба вуҷуд омадани ғаълонокии сиёсии ҷавонон, шаклҳои зоҳиршавии ғаълонокӣ, омӯзиш ва таҳлили ҳуҷҷатҳои вобаста ба ғаълолияти ҷавонон истифода шудаанд.

Дар рафти таҳқиқ ба ҷанбаҳои назариявии масъалаи ғаълонокии сиёсии ҷавонон таваҷҷуҳ намуда, омилҳои пайдоиш ва шаклҳои амалишавии онҳо муайян карда шудааст. Барои татбиқи самараноки он дар шароити ҷомеаи муосир, бо назардошти манфиатҳои аҳли ҷомеа, тавсияҳо пешниҳод карда шудаанд. Дар рафти таҳлили методологии мавзӯи таҳқиқоти асарҳои олимони ватанию хориҷӣ ва ҳуҷҷатҳои соҳавии марбут ба ҷавонон, суҳанронҳои Сарвари кишвар васеъ истифода гардидаанд. Ҳолати ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва натиҷаҳои таъсири он ба рушди минбаъдаи кишвар низ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Хусусиятҳои хоси ғаълонокии сиёсии ҷавонон дар доираи ниҳодҳои сиёсӣ ва равандроҳои сиёсӣ низ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Хулосаҳо, тавсияҳои амалӣ ва натиҷаҳои асосии таҳқиқотро метавон дар қори мақомотҳои давлатии марбут ба ҷавонон ҳангоми таҳияи барномаҳои соҳавии бахши ҷавонон, таҳия ва қабули барномаҳо, ки ба рушди сиёсати давлатии ҷавонон мусоидат менамоянд, истифода намуд.

Аннотация

к автореферату диссертации Абдуева Хуршеда Нарзалиевича на тему “Особенности политической активности молодежи в условиях Республики Таджикистан” на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии

Ключевы слова: молодежь, политическая активность молодежи, политические отношения молодежи, институционализация, политическое участие, политическая культура молодежи, информационные технологии, политическая воля, ресурсы политической активности, политические процессы.

Основную цель исследования составляет выявление действенных факторов на политическую активность молодежи при ее участии в политических процессах и политических отношениях. Наряду с этим, выявлено и состояние политической активности молодежи и действенные на нее факторы.

При исследовании темы использованы различные научные и аналитические методы, как сравнительный метод, анализ причин возникновения политической активности молодежи, формы проявления активности, изучение и анализ документов, связанных с деятельностью молодежи.

В процессе исследования внимание акцентировано на теоретические аспекты вопроса политической активности молодежи и определение факторов возникновения и форм их проявления. Для эффективной их реализации в условиях современного общества предоставлены рекомендации в интересах всего общества. В процессе методологического анализа исследовательской темы широко использованы работы отечественных и зарубежных ученых, отраслевые документы, связанные с молодежной тематикой и выступления Президента страны. Также подвергнуто рассмотрению состояние политической активности молодежи Республики Таджикистан и результаты ее влияния на дальнейшее развитие страны. Уделено и внимание изучению особенностей политической активности молодежи в рамках политических институтов и политических процессов.

Заклучения, практические рекомендации и основные результаты исследования можно использовать в деятельности государственных органов, связанных с молодежью, при подготовке отраслевых программ сектора молодежи и при подготовке и принятии программ, способствующих развитию государственной политики молодежи.

Abstract

to the autoabstract of the dissertation of Abduev Khurshed Narzalievich on the topic “Peculiarities of youth political activity in the conditions of the Republic of Tajikistan” for the degree of Candidate of Political Sciences in specialty 23.00.02 – Political Institutions, processes and Technologies

Keywords: youth, political activity of youth, political relations of youth, institutionalization, political participation, political culture of youth, information technology, political will, resources of political activity, political processes.

The main purpose of the research is to identify effective factors influencing the political activity of young people when they participate in political processes and political relations. Along with this, the state of youth political activity and the factors that influence it have been identified.

When researching the topic, various scientific and analytical methods have been used, such as the comparative method, the analysis of the causes of the occurrence of youth political activity, the forms of manifestation of the activity, the study and analysis of documents related to youth activities.

In the process of the research, attention is focused on the theoretical aspects of the issue of youth political activity and the identification of the factors of their occurrence and forms of manifestation. For their effective implementation in the conditions of modern society, recommendations are provided in the interests of the whole society. In the process of methodological analysis of the research topic, the works of domestic and foreign scientists, industry documents related to youth issues and speeches by the President of the country are widely used. The article also examines the state of political activity of the youth of the Republic of Tajikistan and the results of its influence on the further development of the country. Attention is also paid to the study of the peculiarities of youth political activity within the framework of political institutions and political processes.

The conclusions, practical recommendations and main research results can be used in the activities of government agencies related to youth, in the preparation of sectoral programs for the youth sector, and in the preparation and adoption of programs that promote the development of public youth policy.